

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any II. - Núm. 53

Barcelona, 14 de gener del 1939

Preu: 50 cèntims

CATALUNYA EN PEU DE GUERRA!

Un problema d'actualitat

Els imperis colonials i les apetències nazis

Per A. VILA I SIRVENT

Les ambicions germàniques sempre han estat desmesurades en el que pertoca a la possessió de colònies. Ara, després de les claudicacions britàniques a Munic, no satisfeta encara per la cessió d'una part del territori d'una nació europea: Txecoslovàquia, torna sobre les seves insaciables apetències de domini i de grandeses. Les reivindicacions colonials ja no són com anys enrera, que volia el retorn de les seves antigues colònies. Ara, demana més. Fa exactament com les criatures mal criades que a mesura que se'ls dona el que demanen, la seva voracitat i exigència augmenta a límits insospitats.

Alemanya ja no vol solament les seves antigues colònies: n'exigeix d'altres. Vol proveir-se de primeres matèries a fi d'afrontar la greu situació interior creada pel desgavell nazi.

Les mesures econòmiques i financeres apuntades i dirigides pel Dr. Schacht no han estat suficients per a poder resoldre el problema econòmic alemany.

L'Europa central, després de l'exemple austríac i txec, s'apresta a la seva defensa territorial i comercial; i totes les concessions de caràcter econòmic que havien estat concertades en època de Von Papen i del Dr. Schacht es veuen ara boicotejades pels elements oficials que temen una investida germànica.

Alemanya s'ha adonat d'aquesta situació de desconfiança envers seu en el centre d'Europa. Però igual que aquells valents que han d'aguantar el tipus per a no perdre'l, es troba que ha de cercar raons en un lloc o altre a fi d'aguantar el seu prestigi a l'interior per les exigències dels seus partidaris.

La misèria senyoreja a la majoria de les llars d'Alemanya. Als nazis se'ls exigeix més rendiment i més esforços; a canvi de tot això no se'ls dona res, però se'ls promet molt.

I el qui no hi està conforme, l'envien

a un camp de concentració a fer penitència i a fer vida d'esclau.

És de creure, doncs, que les reivindicacions alemanyes a l'hora present no responen a altra cosa que a desviar, momentàniament, l'atenció mundial de les seves apetències europees i crear un clima més favorable, entre les nacions veïnes, per a futures actuacions.

Alemanya s'entesta a demostrar falsament que després d'aconseguides les

rades políticament i militar per a la defensa de llurs interessos?

La cosa dona molta matèria de si i no cap en l'espai permès en aquesta mena de reportatges; amb tot, intentarem de fer-ho per etapes.

* * *

Actualment hi ha diversos imperis colonials; aquests, però, no són producte

Un poblat indígena de es selves d'Angola

antigues colònies o algunes altres, ja es sentirà satisfeta i deixarà el món tranquil.

Però, les presumptes víctimes colonials, com s'ho prenen? ¿Estan prepa-

ra de la guerra del 14, com algú ha volgut suposar i altres han tractat d'ignorar, sinó que aquests ja existien abans de la Gran Guerra; tan sols els resultats de la lluita no han fet més que acréixer el

Endavant, per la llibertat!

El despotisme, la incivilitat, el crim, amenacen destruir l'esperit sensible de la Catalunya lliure i noble, amant de la cultura, de la llibertat i del progrés.

L'urpa del monstre s'ha posat damunt el nostre sòl amb un afany de destrucció solament comparable a l'instint morbós i sàdic dels vàndals. I Catalunya, sensible com cap altre poble a les monstruositats dels assassins que encarnen la prehistòria incivil dels primitius, ha acusat el cop aixecant-se, imponent, contra la bèstia negra del feixisme, en un esclat d'indignació i d'entusiasme nacional.

No: Catalunya no serà del feixisme! Ho proclama ben alt la voluntat unànime de tot un poble, en peu de guerra contra els invasors. Intel·lectuals, obrers, camperols, tot el que significa treball i progrés, tot allò que enclou els valors més destacats de l'esperit i de l'ànima, es mobilitza contra els criminals que pretenen destruir-nos el cos i mediatitzar-nos l'esperit.

Ni un sol home útil per a les armes ha de romandre allunyat dels fronts de batalla, on es lluita no solament per la independència de la pàtria, sinó també per la pau i per la independència dels homes!

Cal girar els ulls al passat perquè els exemples emocionants de la nostra història — avui en carn viva — ens al·liconin i ens estimulin. Catalunya farà honor, una vegada més, al pretèrit dignificador dels seus homes. No; els bàrbars no passaran! Podran deixar, això sí, el senyal de llur presència sàdica. Obriran en canal la nostra terra, arrasaran camps i ciutats, destruiran una part del nostre cos; però Catalunya restarà ferma, invencible, inquisitable.

Per damunt de tot i de tothom, per damunt de totes les malvestats provocades pels violadors de la nostra intimitat progressiva, Catalunya restarà, immutable, pels segles dels segles. No ha de bastar, per a destruir-la, per a anihilar-la, la força abassegadora d'italians i d'alemanys. Catalunya serà eterna per la voluntat ferma i decidida dels catalans!

Treballadors de l'esperit i de la matèria, obrers de la ciutat i del camp, es redrecen contra la barbàrie i contra el crim. Ningú no defuig el compliment del deure, sigui allà on sigui que el deure el reclami. Amb la ploma, amb les armes, amb la rella o amb el mall, cada català és un combatent de la llibertat. I amb un poble així, segur del seu destí i ferm en la seva voluntat, Catalunya no serà vençuda.

Contra el despotisme, la incivilitat i el crim i en defensa de la cultura, de la llibertat i del progrés, tot Catalunya està en peu de guerra. En peu de guerra camí de la victòria que s'apropa, de la victòria que forgem amb la nostra voluntat indomable!

Endavant per la llibertat, catalans!

Manuel VALLDEPERES

PER CATALUNYA I PER LA LLIBERTAT!

En el seu informe als activistes del Partit Socialista Unificat de Catalunya, Joan Comorera ha donat una impressió exacta de la situació creada per l'ofensiva feixista contra Catalunya i de la sortida que podem i hi hem de donar.

El feixisme internacional, amb la Itàlia de Mussolini com a braç executor, desencadena contra la nostra terra l'acció guerrera més puixant que s'ha conegut d'ençà que s'inicià la contesa. El Duce pretén conquerir Catalunya i hi ha abocat tots els elements que considera necessaris; ha ordenat un vaitot, i el material humà, mecànic i balístic es prodiga enormement.

Catalunya viu uns instants de la més alta gravetat. Els invasors progressen Catalunya endins. Part de la nostra estimada Pàtria cruix dolorosament sota les petjades vils dels invasors.

S'ha repetit constantment que si Catalunya, baluard de la República, fos aixafada pel feixisme, la República seria, de manera fatal, vençuda. Tenim, doncs, la sagrada obligació d'evitar-ho. I està a les nostres mans l'evitar-ho.

La resistència tenaç i heroica del nostre Exèrcit ha frustrat les intencions de Mussolini. Ell volia dominar Tarragona a primers del mes que som i Barcelona el pasat dia 7, per tal de presentar a Chamberlain un fet consumat decisiu que li permetés obtenir tot el que volgués. I el feixisme, en el seu avanç per terres catalanes, ha de

disputar cada pam de terreny i sofreix un fort desgat.

Però, si les intencions han estat frustrades, l'ofensiva en si no ho és; Comorera ho remarcà amb clarividència. Mussolini no podrà en el camp internacional aconseguir els avantatges que cercava. Però, si nosaltres no posem a contribució totes les nostres possibilitats i totes les reserves, el perill agudíssim d'ara pot fer-se encara més intens.

Cal que pensem que el feixisme desencadena contra Catalunya l'ofensiva que considera decisiva. Cal que no subestimem la puixança de l'exèrcit enemic.

La nostra victoriosa ofensiva per terres d'Extremadura ens dona la pauta de tot el que som capaços de fer. Si no planyem esforços ni sacrificis, la victòria ha d'ésser forçosament nostra; si no fos així, seriem fatalment vençuts. El món cada dia es desvetlla més; el procés de simpatia a la República espanyola arriba al seu punt de maduració. Hem de saber donar a això tot el seu valor. El feixisme té pressa; en canvi, la política de resistència de la República permet convertir el temps en el nostre millor aliat.

Hem de salvar Catalunya, que significa salvar Espanya i la democràcia mundial, i podem salvar-la. Com va dir el President Companys, cada català ha d'ésser un gegant. Ara, més que mai, hem d'esdevenir el que el nostre President demanava temps enrera.

J. ROURE-TORRENT

patrimoni colonial sense crear-ne cap de nou.

Les nacions a les quals es pot considerar amb imperi colonial, donada l'extensió i la importància de llurs possessions d'Ultramar, són: Anglaterra, França, Itàlia, Portugal i Holanda.

De tots aquests imperis, solament un està aparentment fora del perill d'una investida germànica: Itàlia. Tots els altres es preparen per a sortejar les reivindicacions alemanyes. Que Alemanya té realment interès de posseir un imperi colonial més o menys important ho demostra, entre altres coses, el llibre bàsic del nazisme — "Mein Kampf" — i la recent creació d'un Institut tècnic colonial, muntat exprés per a la instrucció d'especialistes en qüestions agrícoles i administratives per quan hagin aconseguit la possessió de territoris africans o asiàtics.

Les nacions que ja han declarat d'una manera ferma i decidida que no cedirien un pam del seu imperi colonial han estat França i Anglaterra. Han anat molt de pressa a fer aquestes declaracions. No han tingut en compte que, si segueixen pels camins de Munic, tornaran a claudicar novament a costa d'algú, i potser d'ells mateixos. Més avall explicarem com això pot succeir.

Si descartem momentàniament la possibilitat d'un desmembrament de l'imperi

francès o britànic, veurem tot seguit que sols resten dues víctimes possibles: Portugal i Holanda.

Tots dos imperis són importants estratègicament i econòmicament. Aquestes dues nacions petites i d'aparences modestes, han sabut treure partit de les situacions més diverses i compromeses; i mentre altres nacions més importants s'engrescaven amb empreses arriscades, costoses i de difícil rendiment, elles cuidaven de voltar-se de petites possessions colonials, però d'un rendiment positiu i assegurat.

* * *

Portugal pròpiament dit està constituït per la part continental de la península ibèrica i les illes de Madeira i l'arxipèlag de les Açores, amb una població total de 7.301.000 habitants, segons les estadístiques oficials del primer de gener del 1937. Aquestes illes formen províncies metropolitanes en l'organització del país.

L'imperi colonial és molt vast i molt ric de primeres matèries, i l'exportació d'aquestes són una font important d'ingressos en el pressupost de l'Estat. La següent estadística publicada per la S. de N. ens mostra la importància i extensió de tot aquest imperi:

(Segueix a la pàgina segona)

LA XINA INVENCIBLE

Per M. SERRA I MORET

—Està llegint les últimes protestes de Londres?
—Sí: està a les últimes.

Per bé que l'afrosa guerra que plana damunt de la desgraciada Xina està relacionada amb els problemes europeus, hem defugit sistemàticament de tractar aquesta fase aguda de les relacions internacionals per les múltiples complexitats que presenta. En les nostres cròniques hebdomadàries a "Justícia Social" havíem, alguna vegada — quan els problemes europeus no revestien encara la gravetat que ofereixen avui — intentat posar a l'abast dels lectors els elements de judici necessaris per a fer-li entendre la preocupació que algun dia les qüestions de Xina significarien per a les potències occidentals i, en conseqüència, per al nostre món europeu.

L'oferta oficial de pau que va fer el Japó el 21 de desembre darrer ens obliga avui a parlar breument de la guerra de Xina. Quan el públic es distreu o es cansa de prestar atenció a un problema remot, és moltes vegades quan aquest problema entra en una fase interessant. Convé molt examinar els motius que han induït el Japó a fer una oferta de pau. Probablement són els oposats o el revés dels

que van induir-lo a fer la guerra. Convenia al Japó i als seus aliats situar-se en posició d'avantatge i dominar un front que en cas de conflagració universal oferia immensos perills. Resulta, però, que el Japó es va debilitant i aviat no estarà en condicions de prestar serveis a un bloc agressor. Així com Alemanya ha trobat èxits fàcils i amb cada un d'ells ha reforçat les seves posicions, el Japó ha sostingut una guerra victoriosa que l'està devorant i el consum. Tot per la resistència de Xina, d'aquesta pobra Xina que semblava un anyell fàcil de matar i de digerir.

Quan un any i mig enera la capital de Xina, Nanking, passava a poder dels japonesos, aquests cregueren que la guerra tocava a la fi. Els xinesos varen oferir una resistència inesperada i llarga a la regió de Xangai. Més tard, la remarcable habilitat guerrera dels japonesos va donar un cop formidable envaint el sur i apoderant-se en poc temps de la segona capital de Xina, Hankow. Avui els japonesos controlen el noranta per cent dels ferrocarrils de Xina, els quals fan funcionar amb normalitat malgrat els atacs esporàdics dels guerrillers. Amb dues soles excepcions d'escassa importància per la mala relació que tenen amb l'interior, tots els ports de la costa xinesa, des de Tientsin a Canton, estan a mans dels invasors. La flota japonesa domina més de sis-cents milles navegables del riu Yangtze i els seus exercicis acampen en ambdues ribes de la gran via fluvial. Llevat d'un tren de via estreta que comunica amb Indoxina i una carretera inacabada que arriba a la frontera de Burma, Xina no té altre contacte amb el món exterior que una ruta de caravanes, utilitzable per a automòbils, que porta al Turkestan soviètic. Les seves terres més productives han estat devastades, la seva indústria pulveritzada. Ha perdut la major part de la seva producció minera. Més d'un milió dels seus fills han estat morts, i passen de trenta milions els que han quedat sense aixopluc. L'hivern apreta a Xina tant o més que a Espanya, però, malgrat tot, la guerra encara dura, la guerra no presenta símptomes d'acabar-se.

Difícilment podia el Japó emprendre's una tasca més difícil, amb majors èxits, amb més impunitat i amb major llibertat de moviments. Tot li ha sortit bé, àdhuc les ofenses i els perjudicis ocasionats a les potències europees, ocupades preemtpòriament en problemes de més gran envergadura. Aquestes, però, no han dit encara la darrera paraula, i els Estats Units, que van evolucionant ràpidament en vista del que passa a Europa, comencen a parlar un llenguatge que aviat preocuparà als governants japonesos. Però el que ha deixat perplexos els japonesos ha estat la resistència de Xina, que, com a l'Espanya, era precisament amb el que no es comptava. Aquesta resistència fa que el Japó sumi totes les seves victòries i avantatges i hagi d'arribar a la conclusió que, malgrat tot, el balanç no li és gens favorable.

Aquesta inesperada resistència de Xina es deu indubtablement al geni del seu líder Xian Kai-shek. Ell s'ha conservat xinès, exclusivament xinès, i ha aconseguit que tots els dissidents d'algun valor es possessin al costat seu en la gran prova, àdhuc els comunistes, que lluiten aferrissadament per la independència de la nació.

Una altra virtut xinesa que esmussa l'acometivitat japonesa és el que tots podíem haver reconegut com el major motiu de debilitat: la condició inorgànica de Xina en l'aspecte econòmic, polític i social. Els cops de maça, per durs que siguin, no la maten. Cap altre país del món no podria resistir una guerra en les circumstàncies actuals de Xina. Ho ha perdut tot, menys la seva vitalitat. I aquesta vitalitat gairebé incomprendible consum i extenua la vitalitat japonesa. No fóra cap miracle que el conqueridor resultés, a la llarga, conquerit.

Per això el Japó s'ha decidit a anunciar unes condicions de pau que, després de tantes victòries, no semblen excessivament dures. El Japó vol exterminar el règim del Kuomintang i aspira a establir un nou ordre a l'Est de l'Àsia a base d'una estreta aliança i col·laboració amb Xina i Manxukuo. No exclou la possibilitat d'entendre's amb Xian Kai-shek i fa el que pot per aplanar el camí. Però aquest segueix fred i inalterable i organitza ofensives modestes i bandes de guerrillers que no deixen tranquils els japonesos en gairebé tota la immensitat del territori que han ocupat amb els seus poderosos exercicis.

Les condicions de pau eren que Xina reconegués la independència de Manxukuo, que Xina s'adherís al pacte anticomunista amb Alemanya, Itàlia i Japó, que consentís el temporal estacionament de tropes japoneses en alguns punts, com a mesura de prevenció anticomunista, i acceptés la designació de la Mongòlia interior com una àrea de lluita anticomunista, i finalment, que es donés llibertat de residència als japonesos a tot el territori i es fessin concessions al Japó per a l'explotació de les riqueses naturals a la Xina del nord i a la Mongòlia interior. Per ara, aquesta proposta no ha trobat eco i el Japó ha de seguir enviant tropes i material. És evident que les pèrdues de Xina són incalculables. Potser perquè ho són és que els xinesos escolten amb indiferència el convit a la pau i confien que algun dia puguin ésser ells els que facin una llista de condicions. De moment, les pèrdues del Japó són encara calculables i se sap que són quantioses. Rest a veure si podrà suportar-les i si no serà la guerra de Xina la primera prova de l'error de càlcul dels Estats agressors i del famós triangle "anti-comitern" Berlín-Roma-Tòquio.

M. SERRA I MORET

Els imperis colonials i les apetències nazis

(Ve de la primera pàgina)

AFRICA

Cap-Verd (XII-1931)	4.033 Km. ²	149.000 h.
Guinea (1931)	36.152 »	377.000 »
Santo Tomé i Príncep (XII-1921)	996 »	59.000 »
Angola (XII-1929)	1.263.700 »	2.615.000 »
Mozambique (XII-1932)	771.125 »	4.025.000 »

ASIA

Índia (Goa, Damao i Diu) (1931)	3.983 »	580.000 »
Macao (IV-1927)	18 »	157.000 »

OCEANIA

Timor i Kambing (1926)	18.990 »	442.000 »
----------------------------------	----------	-----------

Les despeses militars ocasionades per aquestes colònies són insignificants en comparació amb el rendiment que produeixen.

La guarnició de les illes de Cap-Verd està composta solament de dos pelotons mixtos de soldats d'infanteria i artilleria amb un total de 73 homes, sis sots-oficials i quatre oficials.

La colònia de la Guinea portuguesa manté tan sols una companyia de policia indígena, amb un total de 261 homes, deu sots-oficials i vuit oficials.

Les illes de Santo-Tomé i Príncep són vigilades per un cos de policia indígena, amb 135 homes a les ordres de cinc sots-oficials i quatre oficials.

La colònia amb més efectius militars és Angola. Una mena de petit exercit forma la guarnició que defensa i guarda l'ordre. Hem de tenir en compte que és el territori més gran que posseeix Portugal, encara que no tingui el nombre d'habitants de Mozambique.

Mozambique té gairebé la meitat de territori que Angola, però la seva població és doble. Això explicarà perfectament la permanència de 2.418 homes de tropa comandats per 144 sots-oficials i 109 oficials.

La colònia de Macao està guardada per 497 homes de tropa, dels quals 35 són sots-oficials i 22 són oficials. Macao és importantíssima en l'ordre comercial. Serveix d'intermediari entre el comerç xinès i alguns mercats d'Occident.

Timor i Kambing tenen una guarnició relativament petita, composta de 345 soldats, 23 sots-oficials i set oficials. Aquestes illes del paradís oceànic, pacífiques i tranquil·les, no necessiten, sortosament, la vigilància de forces armades.

***

Holanda posseeix un imperi colonial més reduït en quilòmetres quadrats que Portugal, però, per contra, té un nombre d'habitants importantíssim, molt superior al portuguès.

Aquest imperi colonial està compost solament per tres colònies:

Índies holandeses (X-1930)	1.904.000 Km. ²	60.727.000 h.
Surinam (XII-1935)	150.000 »	166.000 »
Curacao (XII-1936)	960 »	83.000 »

La desproporció colonial entre Portugal i Holanda és més important si ens fixem que mentre la població metropolitana portuguesa (7.301.000 habitants) és gairebé equilibrada a la del seu imperi (8.409.000), la d'Holanda (8.557.000) és sumament inferior (60.976.000) a ella.

Les Índies holandeses posseeixen un exercit de prop de 40 mil homes i un cos de policia i seguretat de prop de 30 mil més, i així és que es pot calcular amb un total de forces aproximadament de 70 mil homes, la qual cosa no és exagerada en un país de més de 60 milions. Això ens indica que les despeses pressupostàries no són importants en comparança del benefici que produeix.

Surinam manté en peu una companyia de soldats composta de 191 homes comandats per sis oficials. També té un petit cos de policia d'uns dos-cents homes armats amb carrabines i revòlvers.

Curacao té un pressupost militar de quatre oficials i 153 sots-oficials i gent de tropa, els quals exerceixen funcions militars i de policia, tant a l'illa de Curacao com a l'illa d'Ambar. A més a més, aquestes dues illes compten amb una guarnició fixa de dos oficials i 93 sots-oficials i tropa, d'infanteria de marina, els quals pertanyen a la Marina Reial Holandesa.

Com hem vist, aquests dos imperis co-

lonials són ben diferents l'un de l'altre, tant per les seves situacions militars i geogràfiques com per la seva situació econòmica i demogràfica.

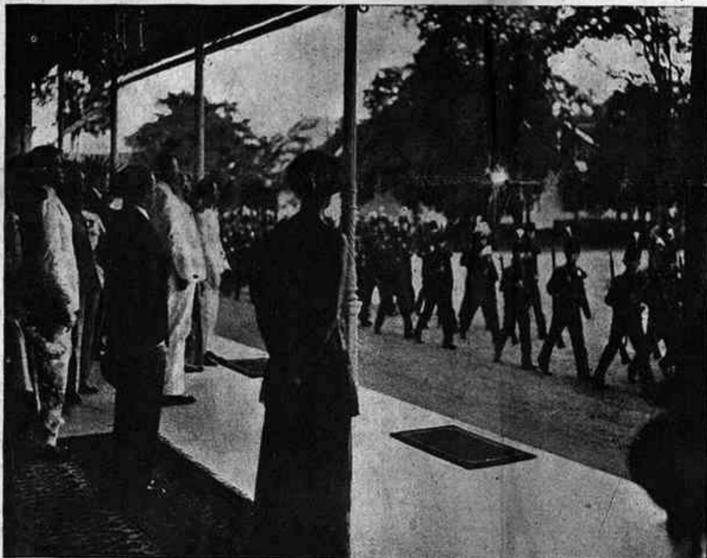
Així és, doncs, que, donades aquestes característiques de cadascun d'ells, tenim per la part holandesa que l'única

Portugal perdia la millor part de l'imperi colonial repercutiria evidentment en les finances del país, i un empobriment d'aquest seria un afèbliment notable dels interessos britànics a Portugal i les seves colònies.

Però ¿és que Anglaterra cediria algun territori dels seus? Segons ha declarat oficialment el Govern als Comuns, la Gran Bretanya no està disposada a cedir ni un pam del seu imperi colonial.

Ara bé, si la política chamberlainiana de capitulacions en testes alienes continua en un altre Munic colonial, és gairebé segur que els ministres britànics aconsellaran Portugal de deixar-se prendre sense resistència ni compensació tot el territori africà d'Angola.

Per a Chamberlain, això seria una nova claudicació moral, però ell diria als seus electors que els qui havien claudicat materialment eren els portuguesos. La

El generador de Java presencia una desfilada de tropes

colònia que realment és susceptible d'ésser envejada per Alemanya és les Índies neerlandeses. ¿Es possible que Holanda s'acolsés a deixar-se-la prendre pel sol fet que Alemanya la demanés per a ella? Evidentment, no. Holanda defensaria aquesta colònia talment com si fos part integrant de la seva metròpolis.

Alemanya no voldrà arriscar-se militarment en una aventura de resultats incerts a Ultramar. A més, aquesta co-

traïció d'Oliveira Salazar la pagaria Portugal a benefici d'un altre dictador: Hitler. Així paga el diable.

A. VILA i SIRVENT

TORNANT DE LA U. R. S. S.

EL FEDERALISME SOVIETIC

Ha estat molt discutit el caràcter que el federalisme presenta a la U. R. S. S. És un veritable federalisme? Alguns ho han negat. L'estudi de la Constitució de la U. R. S. S. —tant la del 1924 com la del 1936— porta a la conclusió que es tracta d'una forma especial del neo-federalisme. Nosaltres donem aquest nom al federalisme atenuat que va iniciar-se pràcticament en el dret constitucional, vint anys enrera, per les Constitucions d'Alemanya i Àustria.

En l'aspecte de les facultats atribuïdes al poder central i als poders particulars, la Constitució soviètica segueix i àdhuc accentua les tendències de la Constitució alemanya de Weimar i de la Constitució republicana d'Àustria, en allò que es refereix al reforçament del poder central. El reforç és fet de dues maneres, per l'ampliació del nombre de les matèries centralitzades i per la primacia de les resolucions d'aquest poder quan hi ha col·lisió amb les dels poders particulars.

Així, el neo-federalisme ve a ésser un règim intermediari entre el federalisme clàssic — el de les Constitucions nord-americana i suïssa, el piemontès — i l'unitarisme. Val a dir que el federalisme clàssic ha mostrat, d'algun temps ençà, una inclinació a eixamplar l'esfera de la unificació i a reforçar el poder central. El cas de Suïssa és prou conegut en aquest sentit.

En canvi, el federalisme soviètic dona a les Repúbliques federades una llibertat que no tenen en cap altre lloc els Estats particulars de la Federació: i és la de separar-se lliurement de la Unió per la sola voluntat de cadascuna. Tenim, doncs, que el lliure consentiment, base del federalisme, té en el règim soviètic un caràcter de permanència que no té en el federalisme clàssic. El dret a la separació, per part de cada Estat federat, no el reconeix aquest federalisme, ni el reconeixia Pi i Margall. La guerra de Secessió dels Estats Units, en el passat

segle, n'és un exemple. Constitucionalment tenien raó els Estats del Nord contra els del Sud que volien separar-se. El principi que Pi i Margall defensava, davant aquest cas, és el principi jurídic segons el qual un pacte fet per mutual assentiment, només pot desfer-se per mutual dissentiment.

El federalisme clàssic, amb tot, dona un camí per a la dissolució de la Unió, i per a la separació d'algun dels components. És el camí de les condicions constitucionals establertes o en últim cas el d'una reforma de la Constitució federal. Camí, però, generalment difícil i llarg.

En el terreny de la lògica, és més pròpia del veritable federalisme la llibertat de separació. Qui s'ha unit lliurement, ha de poder-se separar de la mateixa manera. ¿Quin dret té la generació que ha pactat la Unió, per a hipotecar la voluntat de les generacions futures del seu poble?

L'argument que hom utilitza contra el dret de separació dins el federalisme, és de caràcter pràctic. Si cada Estat federat és lliure de separar-se de la Federació en qualsevol moment, tot restarà, és diu, muntat a l'aire, i la inseguretat de l'esdevenidor influirà d'una manera perniciososa damunt el descabellament dels pobles units i del conjunt estatal.

Heus ací un problema interessantíssim, que afecta sobretot els pobles de caràcter nacional propi. Per a aquests, el dret de separació, reconegut per la Constitució soviètica, assolix una importància vital que no arriba a assolir per a les simples regions o comarques.

En resum: el federalisme soviètic estrena molt els llaços unitaris. Però reconeix en tot moment a cada República federada la llibertat d'anar-se'n de la Unió, si la permanència en aquesta li deixa de plaure.

A. ROVIRA i VIRGLI

CALIU DE LLAR

Entre les revistes d'art i lletres que es publicaven a París durant la guerra europea, n'hi havia una titulada "Soi-Même", dirigida pel poeta narbonès Joseph Rivière, la qual es distingia considerablement pel seu esperit rebel. Era una publicació de contingut humà i masclé. Al cap de pocs mesos d'arribar a París vaig sentir-me atret pel color violent d'aquesta publicació davant del poble en armes.

Joseph Rivière havia estat declarat inútil per a la lluita, degut a una malaltia del cor. Era un home petit, fràgil, lleig, d'una lletgesa que jo atribuïa, abans de conèixer la seva vida, a un cop de culata de màuser alemany, car la seva cara semblava esclafada. Físicament, era poca coseta, però en les seves poesies hi traspuava tota la puresa del seu cor malalt i tota la flonjor del seu cos raquític, abrandat pels aires càlids del seu Llenguadoc; en canvi, en la prosa, es revelava tot un home enèrgic, batallador, sensiblement humanitari, fuetejador dels qui fomentaven la guerra, dels patrioters, dels lladres que especulaven amb la dissort de llurs germans. Les seves cròniques arboraven la meua ànima alliberada en plena joventut, i freturós de conèixer personalment l'home que m'havia fet prendre consciència del que en realitat era la guerra, vaig tustar a la porta de casa seva per a palesar-li tota la meua admiració. Vivia en un pisot del carrer de Rochechouart, donant a un pati llarg i florit, al qual s'entrava per una porta cotxera. Va obrir-me ell mateix i, abans d'exposar el motiu de la meua visita, va fer-me entrar en un reduït menjador on cosia una dona, de cabells grisos i de mirada suau, que va somriure'm com per a dissipar el meu cohibiment. En un recó hi fumava un individu que al primer cop d'ull va recordar-me la figura d'Alfred de Musset. Era René-Marie Hermant, el poeta de les balades alegres i punyents, l'ironista que en les lletres anava a l'avantguarda i en la vida i en la indumentària s'entossudia a quedar en terra.

Vaig sortir de la casa a les dotze tocadetes de la nit, després d'unes hores exquisides passades en aquell ambient casolà, i il·luminat per la paraula simple i profunda del poeta, davant d'una copa tonificadora i amanyagat per l'esguard serè de l'esposa de Joseph Rivière. René-Marie Hermant va acomiadar-se de nosaltres al cap de poc d'haver arribat jo. Ho féu amb una encaixada liberal, després de pronunciar unes paraules en argot, que no vaig poder traduir, però que vaig comprendre perfectament. En elles hi havia tot el regust dels seus dies de bohèmia indòmita, passats pels cabarets i tallers de Montmartre.

Em digué que en el meu gest d'abandonar la llar pairal per anar a l'aventura, a l'encaix d'un ideal, hi havia molt de sublim, però també molta inconsciència. I en dir-li els anys que jo tenia, va alçar les mans enlaire, en actitud protectora, i digué a Mr. Rivière: —No us el deixeu escapar; serà dels nostres.

I desaparegué dintre la fosca de l'escala, l'esquena corbada, les mans a la butxaca, l'abric llarg i prim com un manteu, balandrejant, cap a un poble dels afores de París, on l'esperava una esposa exigent i vulgarota, dintre una caseta de la companyia de ferrocarrils "P. L. M.", en la qual treballava de delineant. Perquè René-Marie Hermant també era dibuixant; acadèmic, però bo. Publicava dibuixos en alguna revista, signats amb el pseudònim Jimmy Mosso i altres. Ningú no hauria pogut suposar que el poeta de les balades a la manera de François Villon, desordenat, rebel i bútxara, fos aquell dibuixant de línia neta i de gust refinat.

És un tipus que va fer-me molta impressió, i tot el que després he llegit d'ell m'ha fet el mateix efecte que la seva original persona. Alt, l'abric llarg i sense faisó, la corbata negra que li amagava la camisa, els cabells lacis i la barba esllanguida, al cap d'una estona de tenir-lo al davant deixava d'assemblar-se a la figura fina d'Alfred de Musset per a fer recordar la de staretz

Rasputín, aleshores molt comentat amb motiu de la Revolució russa.

La seva paraula era tallant, àdhuc desprietada per als qui no compartien les seves idees, i estrenyia els punys quan pensava que l'endemà s'havia de llevar dejorn, de tocar ferros freds, aguantar amb el lloc inclinat les exigències dels buròcrates superiors en la feina rutinària de cada dia, i no poder imposar-se a la seva dona, que, segons males llengües, s'atrevia àdhuc a pegar-li els dies que retirava tard i amb unes quantes absentes de massa.

Potser això fou la causa que aquell vespre no pogués gaudir més estona sentint-lo enraonar de coses d'art, literatura i anarquisme a la francesa, amb un bon bifecc de cavall i un litre de vi roig per emblema, tal com l'entienien aleshores alguns de l'escola secular, xovinistes malgrat tot.

Bo i dirigint-me aquell vespre a l'hotel on vivia a Montmartre, a peu perquè el metropolità parava a les onze a causa de la guerra, no podia treure-me'l de la memòria, desentonant amb l'efecte que m'havia fet l'ordre domèstic i la modestia natural dels esposos Rivière.

Aquella nit no vaig dormir; assegut davant de la tauleta acostada a l'ampit de la finestra, oberta al París de la plana, vaig escriure fins a l'extingiment de dues espelmes. No em sentia tan sol en la meua cambra, com altres nits, perquè servava encara en el meu cor l'escalf d'aquella llar que se m'havia obert afectuosament. Era l'hivern, quan les cases s'omplen d'intimitat, quan s'accentua el verdader sentit familiar del parisenc desconegut pel turista frívol. Perquè l'hivern, a París, té un encís especial, un encís reservat als iniciats.

Aleshores el París divers, i que es fa estimar, s'enclou darrera les façanes de les cases. París és, per al vell parisenc enamorat del seu poble, una província perpètua o una gran ciutat en la qual es confonen una infinitat de ciutats provincianes. És l'indret més deliciós

ESTAMPES

EL CASTELL I EL POBLET

A les vuit del matí el poblet no s'ha llevat encara. Embolcallat amb els llençols de la boira espera, gandul, que l'astre del dia — el qual ja treu el nas per darrera d'aquell turó — escombri el cel.

No es veu res.
Tot és gris.
D'un gris humit.
L'asfalt de la carretera llisca com una mala cosa.
I els arbres ploren unes llàgrimes fredes que la nit ha emmagatzemat entre els millers d'ulls del seu fullam.
Camí de la terra tres pàgoses vells.
Camí de la caserna un soldat.
I espantant el fred, un menut corre a cercar la llet per a la mare malalta.
Buuuuuuu! allà al lluny.
Ja han començat.
Estem en guerra.

De sobte, el sol, que semblava llevar-se amb recança, dona un salt per sobre les muntanyes i, aixecant-se potent i gloriós, ho escombra tot amb quatre esgarrapades; i deixa un cel blau — d'un blau fort que fa mal als ulls acostumats a la boira — i la terra plena de les perles de la rosada.

Tot renaix.
Tot pren vida.
És com un esclat de joia de natura tota.
Fins el fred se'n sent joïós, d'aquell sol d'hivern, i afluixa les seves agulles que pretenia clavar-vos ànima endins.
Passen tres pardals enjogassats.
Passa un avió, el primer guaita del matí.
Passen camions brunzents i motocicles que volen.
És la vida?
Buuuuuuu! allà al lluny.
Estem en guerra.

El poblet al peu del turó.
I a dalt del turó un castell enrunat.
És la marxa del temps que no es detura.
Abans — molt abans, naturalment — el castell dominava el poble.

El camí tallat a les roques, que s'enfila muntanya amunt com una serp, era el camí de l'oprobri dels bons camperols que anaven a humiliar la testa llur davant el senyor,

tot ofrenant-li les primícies de la collita i qui sap si àdhuc les primícies de la pubilla.

Ara, el castell ja és una desferra — pedres i herbes en ple garbuix, — i el poble, en canvi, somrient, segueix vida endavant millorant sempre.

Allà dalt hi nien els corbs.
Ací baix hi nien els homes.
En aquells temps del fuet i la forca, el castell era l'amo del poble.
Avui, el poble és l'amo del castell.

A mitjanit, quan la lluna platejant pissarres i pedres seculars brilla allà dalt, la damiseHa del castell treu el caparró per les finestrelles de la torre de l'homenatge, esperant el jovecenc que, cavaller en briós corser, pugui a cantar-li amoretetes.

I sospira temps passats, temps que no tornen.
— On sou, amat?... On és el faust?
I els meus joïells i les garlandes meves, on són?

Vós, el senyor poderós que humiliant la raça baixa féreu de mi la flor més bella de la contrada, on heu anat?
Per què m'heu deixat tan sola?
¿Per què heu permès que el poble s'enfilés ací dalt, altívol com nosaltres?

— Filla, és el Poble — li contesta una veu que, tremolosa, puja de la vall.
— I el castell? — inquireix ella.

— El castell, filla, ha passat — fa la veu. — Ha passat com tot el que és injust passa, com passa tot el que és fals i artificios.

— I el poble? — ella insisteix.
— El Poble no passa mai; creix, s'ageganta cada dia.
És el Poble, filla!
No l'hem sabut comprendre.
És el Poble!

Calla la veu.
S'esmuny la damiseHa.
I la lluna somriu, somriu pietosa.
I allà al lluny se sent buuuuuuuu! buuuuuuuu!
Estem en guerra.
El Castell contra el Poble.
Buuuuuuu! Buuuuuuuu!
Estem en guerra. Xavier de CLARAMUNT

del món per a viure-hi, puix que hom pot, sense que ningú tingui res a dir-li, fer vida d'ermita dintre una perfecta llibertat, i, si la fantasia l'empeny, participar en la més folla dissipació. És la ciutat de vidre en la qual tothom coneix els vostres actes, però també és la

ciutat de l'ombra on cadascú pot amagar-hi els més dolços secrets. El lloc on el pensador té totes les facilitats que vol per a portar a bon terme, en la quietud del seu estudi, els seus treballs més hermètics; on l'artista pot trobar reunits tots els mitjans d'inspiració; on

el curiós de la història dels costums pot topar encara amb la supervivència del que fou, en els segles clàssics, la vida de societat dintre la raça dels temps, delicada i escollida.

¿On, doncs, si no és a París, es trobaran reunions més fines d'homes eminents, als quals els plau, un cop acabada la jornada gloriosa, trobar-se davant d'un foc pel formós plaer de la conversa, en un petit cercle amistós, lluny de tota xafarderia inoportuna i de ridícules fatuositats? Entre aquests grups formats entre gent d'una mateixa esfera no es parla de coses banals. Allà hi ha el verdader caliu parisenc, cèhula, entre altres, de la gran família francesa que l'estranger no haurà tingut gaires vegades l'ocasió de copsar-ne el seu caire seriós, honest i recollit, si no hagués estat admès en aquesta intimitat gelosa d'ella mateixa, com tampoc no hauria pogut descobrir un París i una França molt diferent de la que s'havia imaginat pel seu plaer.

L'hivern és per als parisencs; és la temporada durant la qual es troben a casa seva, viuen entre ells, deixant que pel carrer passi la multitud desconeguda, plena d'estrangers que han anat a París a donar esplai a llurs instints, i que després tornaran a llur país blasmant de la poca serietat de la gran ciutat perquè sols l'han vista passant pels carrers, pels cabarets i pels llocs públics que més aviat reflexen els costums d'altres països.

Per això aquella nit, entre la fredor de la meua cambra, em sentia menys sol, comprenia més l'esperit d'aquell poble que m'havia acollit com a tants d'altres, sense immiscuir-se en les meves intencions, obertament, tal com la família Rivière m'havia acollit aquella nit.

Ferran CANYAMERES

L'OBRA CULTURAL DELS MENJADORS INFANTILS

L'obra que realitza Joan Comorera, des del Departament d'Economia, amb el servei de Restaurants Infantils, pren entre l'escalf popular i la protecció que li presten moltes personalitats i estaments, i sobretot l'Exèrcit, una major importància cada dia. Avui són ja milers i milers, els nois residents a Catalunya que hi reben assistència. Aquesta obra, prou coneguda en el seu aspecte material, té un altre aspecte del qual s'ha parlat poc, un altre aspecte que comença a prendre embranzida: l'aspecte cultural.

Nosaltres sabem que els nens dels Restaurants feien molts dibuixos, assaigs de composició, que projectaven diaris murals. Sabiem vagament que hi havia un desig d'estructurar, de canalitzar i estimular aquesta producció d'una manera pràctica. Per tal que ens ho expliqués d'una manera concreta ens hem dirigit al cap de relacions i propaganda del Servei de Restaurants Infantils, que és Francesc Trabal; el mateix Francesc Trabal, escriptor i secretari de la Institució de les Lletres Catala-

nes. Si — ens ha dit, — entre els periòdics murals que faran els mateixos infants a base de llurs dibuixos i pintures, cartes als combatents, etc., tenim diversos projectes que ens han de permetre d'aprofitar l'obra dels Restaurants Infantils, per a contribuir a la formació espiritual de l'infant, a la seva cultura, a aprofundir el seu patriotisme...

— A veure aquests projectes.
— Un d'ells és la confecció d'un setmanari infantil. Un setmanari infantil que tingui tot l'essencial que ha de tenir un setmanari infantil; és a dir, dinamisme, humor, gràcia; un setmanari infantil que procurarem que sigui una superació de tot el que en aquest gènere s'ha fet i es fa especialment a Catalunya. Un setmanari infantil que ultra divertir com el que més la mainada, no solament no caigui mai en la idiotesa, en la barroeria, en el mal gust, sinó tot el contrari, que sigui educatiu. Però això, és clar, sense que l'infant en tingui ben bé esment: que sigui educatiu en el sentit de contribuir a afinar l'esperit de l'infant, a desenrotllar el seu gust artístic, la seva sensibilitat, i, no cal dir els seus sentiments generosos, el seu amor alhora a la disciplina i a la llibertat, el seu patriotisme...

— Em sembla admirable, si us en sortiu.
— Ens en sortirem. Penseu només que per començar hem nomenat director, un dels nostres millors escriptors, un dels escriptors que té un sentit més agut de l'humor, que és també poeta, i que té més fantasia.
— Els tres dots que voleu per encisar la mainada.
— I per comprendre-la.
— I qui és?
— C. A. Jordana.
— I ha volgut acceptar?
— Sí, ens ha fet aquest honor, i em sembla que s'ho pren amb gran entusiasme. Escriure per als infants no és per a ell una activitat nova. Entre altres treballs més densos, més ambiciosos, sempre li ha quedat temps per dedicar al infants algunes guspides del seu humor rialler, poètic i inexhaustible. Penseu en la seva meravellosa adaptació de "L'anell dels Nibelung", en el "Macbeth", inspirat en Shakespeare, en algun dels contes publicats en algunes de les seves obres didàctiques d'extremada claredat i nitidesa.

— Realment, tot això el fa l'home indicat.
— I encara un altre aspecte: el seu llenguatge. És un aspecte que tractant-se dels infants no era possible de negligir. Cap escriptor no supera Jordana en la gràcia de saber aliar la correcció, el castissime, amb la naturalitat. En la gràcia de saber estilitzar la paraula viva. ¿Us imagineu quin gran català aprendran els infants llegint els textos redactats o intervinguts quan calgui per Jordana?

— Un català meravellos.
— Exacte.
— I quins col·laboradors tindrà?
— Els millors escriptors i artistes. Els dibuixants, entre altres, seran Cluselles, el famós Nyerra de "L'Esquella", l'Apa, Martí-Bas, Mora, etc. Els textos són anònims, però n'hem demanat des de guanyadors del Premi Narcís Oller d'enguany, l'inefable Benguerel, a Joan Oliver... Ah, i segons em diu Jordana, els mateixos infants podran col·laborar-hi, amb els dibuixos i textos triats entre el millor que exposin als diaris murals.

— I com es titularà el setmanari?
— Marrasquí.
— ¿El nom de l'heroi infantil de Carles Riba?
— Sí. Heroi que ens sembla molt escaient de popularitzar entre els infants, ja que representa la més reeixida provatura catalana en la literatura infantil.
— Altres projectes?
— Estem preparant una mena d'història gràfica de Catalunya que ens sembla que agradarà molt als infants.
— I com serà?
— Serà constituïda per catorze sèries de dotze cromos cada sèrie.
— I qui se n'encarregarà?
— Del text, Ferran Soldevila. Ja té fet el guió per totes les sèries.
— No podieu haver triat millor.
— També m'ho crec.
La seva història de Catalunya, dedicada als infants, és ja una garantia. ¿Coneixeu algú que tingui una major sensibilitat patriòtica, una visió més clara dels grans problemes nacionals i que alhora hi esmerci una major vibració que l'autor de la Història de Catalunya?
— I els dibuixants?
— Junceda, Clusellas, Narro, Mora, Martí-Bas, Gonyi...
— Magnífic!
— Comprendreu que, tractant-se dels infants, en aquests moments no haguem volgut plànyer res. Tot el que fem avui al nostre país, la nostra mateixa gran epopeia, ¿no és feta a benefici dels infants? I més que mai el futur del nostre país, ¿no és en les mans dels nostres que es troba?

TINC UNA ALA A CADA MÀ

Tinc una ala a cada mà i al cor la vela i una mar sense confi. Qui vol venir?

Passa el vent i em vol besar de llum nou-nada. Quin amor fóra més fi? Li dic que sí.

I l'amor, d'un sol besar ha obert el dia i ha fet nau d'ell i de mi via al destí.

I ara un sol a cada mà proa al cel lliure. Sempre dia i sense fi fins a morir.

Palmira JAQUETTI

Meridià

Redactor en cap: Manuel Valldeperes
Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roura-Torrent, M. Serra i Moret
Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289
Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 - BARCELONA
50 cèntims l'exemplar
Subscripció: 6 ptes. trimestre

JOSEP MARIA MARQUES

El dia 25 de novembre moria a Barcelona el pintor Josep Maria Marqués, una de les personalitats més significatives d'un cert període de la vida artística barcelonina, per bé que darrerament estava bastant allunyat d'aquesta, no per haver deixat de treballar, sinó perquè aquest artista exposava molt rarament, la qual cosa determinà que les últimes promocions coneguessin molt poc les seves obres.

Però el temps acostuma a fer justícia, i quan arribi l'hora de la revisió, Josep Maria Marqués ocuparà el lloc que es mereix: un dels més destacats en la pintura catalana del seu temps, per tal com la seva producció, abundant i variada, té prou força i riquesa de qualitats per a situar-l'hi.

Abans d'analitzar les característiques principals de l'art d'aquest mestre, succintament perquè pensem fer-ho amb molta més extensió quan tingui lloc l'exposició retrospectiva de les seves obres, exposició que cada dia es

fa més imprescindible, per tal com estem segurs que més que una revisió serà una rehabilitació, donarem algunes dades biogràfiques.

Josep Maria Marqués va néixer a Tortosa l'any 1861. El seu pare era un pintor decorador i, a jutjar per alguna obra força interessant que d'ell es conserva, un artista ben estimable. Molt ens plauria, per cert, de comentar llargament aquesta simpàtica figura del pare de Josep M. Marqués, així com la del fill d'aquest, que no és altre que Marqués-Puig, un dels pintors més íntegres i autènticament originals de la pintura catalana actual. Però com que tenim entès que una ploma més autoritzada que no pas la nostra està treballant en un acurat i documentat estudi sobre la "dinastia artística" dels Marqués, deixem de banda el nostre comentari tot i exterioritzant el gran interès amb què esperem la publicació de l'esmentat estudi.

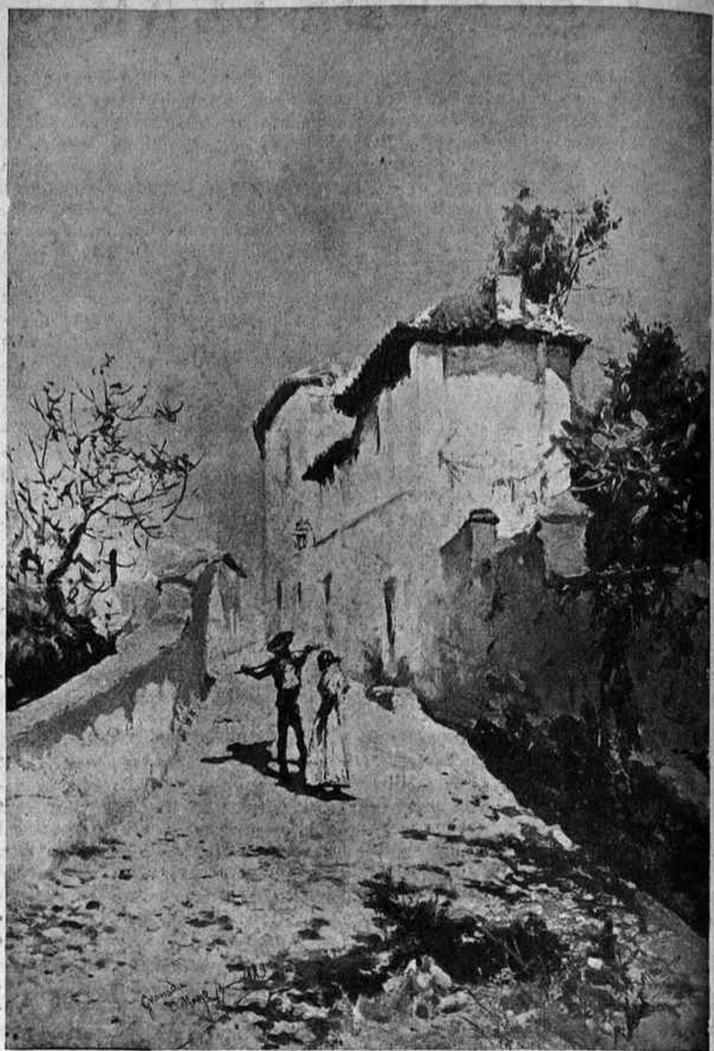
Tornant a Josep Maria Marqués, en

Després d'aquest viatge, Josep Maria Marqués, en tornar a Barcelona, es casà, i en el curs del seu viatge de nocces visità Holanda i també Alemanya, i s'impressionà d'una manera decisiva i duradora davant de les obres superbes i misterioses de Rembrandt, el suprem. Establert definitivament a la nostra ciutat, hi desplegà una llarga vida artística que s'acabà el dia 25 de novembre passat, tot i deixant l'herència d'un fill també artista, i d'una vàlua excepcional, i una producció pictòrica tan copiosa com diversa, i reixida.

En esguardar superficialment aquesta, es constata que està formada de nombroses "Composicions amb figures", tant a l'aire lliure com en interiors. En les primeres, predomina una peculiar tonalitat alhora freda i esplendorosa, que podríem qualificar de "tiepolesca", mentre que les segones revelen ben sovint la influència exercida damunt el seu autor pel meravellós clariobscur rembrandtià. D'entre elles, cal esmentar-ne particularment algunes de tema oriental, la solemne dignitat de les quals contrasta molt avantatjosament amb el pintoresc bigarrat de l'obra d'altres pintors massa populars entre nosaltres.

Però quan l'art figurístic de Marqués ateny el seu apogeu és en les seves diguem-ne "figures de caràcter", personificacions encertadíssimes de "Don Quixot" o de "Sant Francesc", per exemple, en les quals les seves rares dots de pintor s'alien a les seves condicions, més rares encara, d'observador o, millor dit, de creador psicòleg. Aquestes pintures de "caràcters isolats", diríem, vénen a ésser com una mena de transició entre les altres "composicions amb figures" i la seva extensa obra de retratista, que forma una vasta iconografia d'una varietat de procediments, disposicions i arranjaments desconcertant, i en la qual viu i palpita un moment molt significatiu de la vida i de la societat barcelonines.

Aquesta nombrosa sèrie de "Retrats" va acompanyada d'una tan copiosa col·lecció de "Paisatges", per a nosaltres l'aspecte més atractiu de la producció de Josep Maria Marqués. En aquests paisatges, aquella tonalitat que hem qualificat de tiepolesca en parlar de les seves composicions amb figures a l'aire lliure, ateny el grau més alt en subtilíssimes i delicades modulacions.

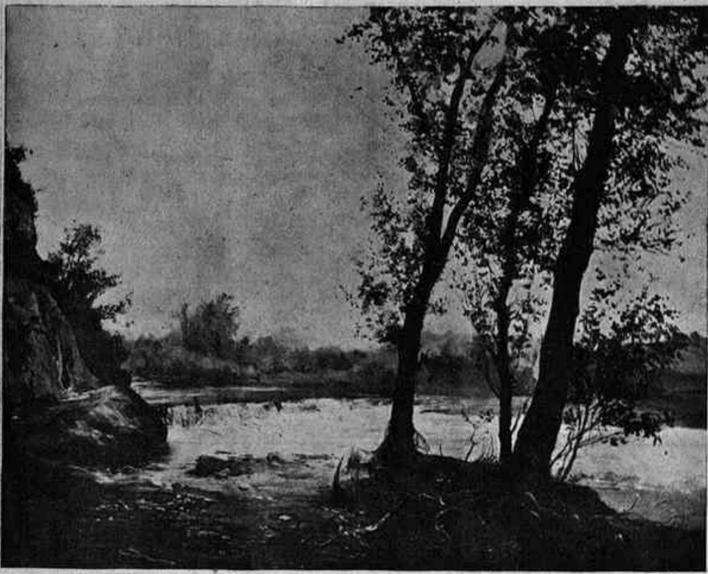

Josep M. Marqués: "Paisatge andalús"

Aquest aspecte paisatgístic de l'art de Marqués és d'una extraordinària diversitat, per tal com comporta no tan sols representacions de diversos indrets de la nostra Península, sobretot catalans i granadins, sinó també d'Itàlia, particularment venecians, de Suïssa, i en gran quantitat d'Holanda, diversitat que permet de fer-se càrrec de

la riquesa de l'obra d'aquest gran artista que, en desaparèixer, ha deixat un hereu, l'esmentat Marqués-Puig, que deu a l'exemple educador del seu pare, que també fou el seu mestre, el no haver confós mai la pura i autèntica originalitat amb l'extravagància.

M. A. CASSANYES

Josep M. Marqués: "Paisatge català"

CARNET DE LES ARTS

Poc de temps després de la mort de Paul Signac (1935), una exposició de les seves obres havia estat organitzada per la "Maison de la Culture" de París.

Després de tres anys d'espera, i sense perjudici de la gran retrospectiva que és deguda a aquest incomparable animador, heus ací una nova exposició d'un real interès històric (Galeria de l'Elysée, 69, Faubourg Saint-Honoré, París). S'hi veuen en efecte teles que expliquen l'evolució de Signac entre vint i vint-i-cinc anys (1883-1888) sofrint com Cézanne en aquella època la influència de Guillaumin, després ordenant, al mateix temps que Seurat, els primers assaigs de pintura "dividida", de la qual havia d'ésser, el 1889, el teoritzador.

Al costat d'aquests quadres de jove-ntut figuren aquarel·les, les més vives que ha pintat aquest home ardent que sapigué expressar amb tanta d'emoció l'arquitectura dels ports i els jocs infinits de la mar i del cel.

En "Homenatge a Txecoslovàquia", una exposició s'ha obert a París. Exposició emocionant on els artistes txecs de la capital de França han volgut reunir en aquests dies dramàtics algunes de llurs obres per tal d'afirmar els lligams fraternals que els uneixen als artistes francesos. És a París on han anat a completar llur educació. Exposen als Salons parisencs i viuen la vida artística parisenc. Allò que els alegra, alegra els artistes francesos, i allò que els entristeix, entristeix llurs col·legues ultrapi-nencs. En aquesta exposició, les grises-elles delicades de Coulème així com les figures robustes d'Eberl, les flors de la pintora Meserwa i les concepcions cerebrals de Kupka, els dibuixos de gràcia oriental de Hadji Minache i les figures de frescor somrient de Hladikova, i les obres de Kars, Cerny, Cipra, Novakova, etc., constitueixen un conjunt coherent en la seva extremada diversitat.

Tot un número de "Point", la luxosa revista alsaciana, és dedicat al gran escultor Aristides Maillol per John Rewald. En la seva narració de les seves visites als "Tallers de Maillol" (és el títol de l'obra), amb les pròpies fotografies i les de Brassai, el jove historiador ha realitzat una sèrie de retrats del mestre de Banyuls i de Marly. Heus ací, doncs, un Maillol verídica, gran escultor, però primer que tot saborós pagès de la seva Catalunya, rústic i fi, profundament solidari del poble de la seva terra natal. Revelar així un artista amb la seva veritable sensibilitat d'home, saber escoltar les seves "boutades" i no fer-ne professions de fe, reportar exactament els seus gustos i els seus fàstics, és servir bé la seva obra i és fer-la sentir. Els "Tallers de Maillol" són infinitament més preciosos que tots els volums de pura crítica.

vista de la seva irresistible vocació per la pintura i les seves indiscutibles facultats, fou tramès per la seva família a Barcelona on estudià a Llotja, encara que només un curs, per tal com, cas força curiós i fins i tot significatiu, l'ensenyament acadèmic no fou del seu gust, i en conseqüència se n'anà a casa d'aquell clarividet senyor Talarn que representa un paper tan simpàtic en la biografia fortunyenca. Encoratjat per aquest esperit entusiasta, Josep Maria Marqués estudià assiduament fins que se li presentà l'ocasió de poder anar a Madrid amb l'encàrrec d'executar unes còpies dels "Esopo" i dels "Menipo" velazqueus. En aquesta ciutat es relacionà estretament amb l'eminent paisatgista Carlos de Haes, que li recomanà sobretot que visités Holanda tan aviat com pogués, i aprecià en gran manera les facultats pictòriques revelades per l'aleshores jove artista, li va predir "que faria tan bé el paisatge com la figura".

De tornada a Barcelona, Marqués ensopegà amb l'afecció no gens menys que del tan sensible mestre del paisatge olotí Joaquim Vayreda. I, en lloc del viatge a Holanda aconsellat per Carlos de Haes, decidí d'anar a Itàlia, on passà un any d'estudi i de treball fervorosos i pacients, tot i relacionant-se amb el gran tenor Massini, que li féu molts encàrrecs, i amb l'eminent Domenico Morelli, una de les més grans personalitats de la pintura italiana del segle passat, que feia molt cas d'ell, puix que molt sovint recomanava als seus deixebles de seguir l'exemple del "jove espanyol".

"RENOIR", per MICHEL FLORISOONE. — (Edit. Hypérion.)

"He cregut sempre i ho crec encara que no faig més que continuar el que d'altres havien fet i molt millor abans que jo." Aquesta cita de Renoir és la frase-clau del remarcable estudi que acaba de publicar Michel Florisoone. En un segle ple d'inquietud, "Renoir — escriu — apareix, a desgrat dels seus canvis, com un fenomen anacrònic de continuïtat". És més necessari de referir Renoir al passat, de cercar les fonts que han alimentat aquest geni que d'anul·lar les prolongacions d'una obra essencialment individual.

Com Ticià, Rubens, han influenciat Renoir (potser a través de Delacroix); com la seva obra ha estat penetrada per l'art de Vermeer i sobretot de Watteau; com Renoir ha viscut en el seu temps ("... la vida social de Renoir és sobretot la d'un petit empleat... però el seu patró és la pintura"); com Renoir és essencialment humà ("... Renoir és l'únic veritable impressionista — Degas i Lautrec només ho eren que per camaraderia — que ha guardat aquest contacte amb l'ésser humà"); com Renoir és més

que pintor, artista, creador: tals són els principals problemes que Michel Florisoone ha plantejat i resolt en el seu penetrant estudi.

Una bibliografia molt completa i nombroses reproduccions agrupades per gèneres, retrats, composicions, natures mortes, dibuixos, etc., tenen el doble atractiu de l'útil i de l'agradable; però és de doldre que els documents fotogràfics, en lloc d'ésser distribuïts a l'atzar, no siguin classificats en un ordre cronològic rigorós.

"MATHIAS GRUNEWALD: EL RETAULE D'ISENHEIM", per CHRISTIAN ZERVOS. — (Cahiers d'art.)

La "qüestió Grunewald" és una de les més discutides actualment, i enfronta dos eminents erudits com Hans Haug, el conservador del Museu d'Estrasburg, i Arthur Burckhard, el professor de la Universitat de Harward. Es tracta no gens menys de reconstituir l'obra d'aquest pintor encara ple de misteris i el veritable nom del qual: Mathis Gothart, dit Nithard, han descobert Zulch i Flurstein. No és aquest caire, purament científic-històric, que fa, per a Christian Zervos, "l'actualitat de Grunewald": en les poques pàgines que precedeixen el seu admirable àlbum de fotografies

sobre el retaule d'Isenheim, Zervos la troba en allò que és el menys expressable de les obres, "la part jugada per l'esperit, allò que l'artista restitueix de l'invisible del qual ell fou el confident", és a dir, en el poeta.

I si és ben bé en poeta que Zervos ha concebut el seu recull d'imatges i l'ha presentat. Des de la primera pàgina, es pot desplegar el retaule, i les següents expliquen per mitjà d'agencaments de fotografies, molt millor que no sabria fer-ho el més subtil comentari. Grup impressionant de mans contractades i torçades, reunió dels detalls més significatius d'un sol assumpte del qual recreem nosaltres mateixos els intervals, juxtaposició de rostres entorn dels quals han eliminat totes les distraccions exteriors i les expressions dels quals es concentren més dramàticament encara gràcies a aquest trossejament factici però que, conseqüència estranya, lliga més intensament els pensaments; per la variació molt intencionada dels procediments, Zervos reinventa el retaule d'Isenheim, retroba la concepció de l'artista, recomença el seu treball intel·lectual, recompon l'obra tot i descomponent-la i torna el sentit primer a les més extraordinàries fantasies d'una espiritualitat on s'enfronten les concepcions místiques i plàstiques d'una època en gestació.

Uns mots de Maillol

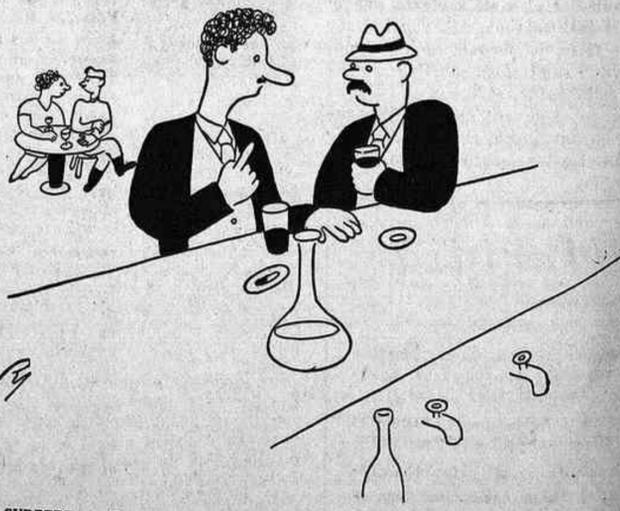
Una revista d'art francesa publica unes declaracions del gran escultor Aristide Maillol, "ce Grec de Catalogne", com l'ha anomenat el crític Raymond Escholier.

Enemic decidit de l'Escola i de l'ensenyament acadèmic, Maillol, després d'Eugène Delacroix, amb Matisse i Picasso, fa l'elogi de l'art negre; amb certes reserves, però:

"L'art negre — diu — conté més idees que l'art grec. El que és sorprenent en ell, és la invenció estranya dels objectes, un caire d'imaginació i un sentit decoratiu extraordinari, difícil d'explicar. No sabem prendre'n aquelles llibertats que els negres han assolit. Estem massa sotmesos al passat. Però els que fan a casa nostra art negre estan en un error. Vivim a França! Vivim al país de Ronsard, de La Fontaine i de Racine! Quina relació hi ha entre aquest país, aquests homes i l'escultura negra? Cada artista no crea més que segons el caràcter de la seva raça i del seu temps..."

Però els cubistes aplaudiran el que segueix: "Cerco l'arquitectura i els volums. L'escultura és arquitectura, és l'equilibri de masses, una composició amb gust. Aquest aspecte arquitectònic és difícil d'assolir. Intento obtenir-lo com ho ha fet Pol·liclet. El meu punt de partida és sempre una figura geomètrica, quadrat, losange, triangle, perquè són les figures que s'aguanten millor en l'espai. No sóc un matemàtic, però: si volgués atènyer el resultat per la geometria cauria en la fredor. Construeixo les meves figures seguint un pla geomètric, però trio aquest pla jo mateix. La meua estàtua "Mediterrània" està tancada en un quadrat perfecte; la "France" s'inscriu en un triangle molt agut. Un crític, per bé que molt elogiós, m'ha reprotxat el caràcter geomètric de la meua escultura. "Es un defecte", diu... Un defecte!... Els Egipcis han cercat l'aspecte geomètric tot i modificant la figura humana."

Heus ací el que ha dit aquest escultor de Banyuls, la glòria del qual creix cada dia.

A FER SUDETES, per Riera

—Jo el que us dic és que ja fóra hora d'engegar Hitler a fer sudetes.

EL BARRET TOU

(Il·lustració de Viader)

Els homes, i les dones també, tenim el judici llastimosament fàcil. En parlar d'una persona qualsevol la classifiquem d'un sol mot rodó. Diem: en tal és un baliga-balaga, en tal altre és un home d'empenta, el de més enllà és un maia peça o un brètol. Aquests judicis concrets i abruptes obeeixen a la nostra humana tendència a la generalització i també a un primitiu instint de defensa contra tot misteri del qual es puguin rodejear les altres persones. Sentim la necessitat interior de saber exactament com són i què fan totes les persones que ens voltien. De totes elles hem de saber-ne el nom, l'adreça, la professió, l'estat, la cara que fan i el tarannà. I així com ens fóra insuportable el tracte assidu d'un home que avui ens comparegués amb barba, demà amb patilles, demà passat amb mosca i la setmana entrant tot rasurat, així també ens produeix inquietud tota persona de la qual encara no hem descobert si és un bergant o un babau o un místic o un calçasses.

Però s'esdevé que la gent que corre pel món no és mai, tota d'una peça, una cosa o l'altra. És gent torcívola i fluixa que es doblega al vent que bufa i avui es capté com un savi, demà com un ruc, adés es mostra coratjosa davant la mort, adés s'esvera d'un ratolinet inofensiu. Ens oblidem massa sovint de la veu humana, i per un sol acte, per una paraula, per una referència, de vegades només per un posat o per un gest, judiquem tota una manera d'ésser.

I hauríem de pensar que per atrevir-nos a judicar una persona ens caldria,

mirant prim, com en semblants avinenteses s'ha de mirar, conèixer tota la seva vida i el tarannà dels avantpassats que han comunicat llurs empremtes al descendent del qual es tracta, i sobretot la multitud d'imponderables que, en un moment precís i contra la nostra voluntat, ens fan obrar d'una determinada manera i no d'una altra qualsevol. Hi ha gent apàtica, tímida, que tot d'una es lleva i se'n va a visitar un ministre i abassega el porter del ministeri; gent indecisa, sense opinió, que tot d'una soté aferrissadament una teoria en la qual mai no havia cregut abans ni creurà mai després; gent inepta que un dia realitza una cosa perfecta; gent barra que, en tal moment determinat, no gosa entrar en una botiga i demanar un preu; gent manyaga i tendra que venta plantofada a un nen sense més ni més.

Una flor no fa estiu ni dues primaveres, i per un sol acte no hauríem de judicar mai un semblant com no fos amb un jutjament explicatiu i circumloquial. Si un amic, un dia, ens engega de mala manera, no podem dir d'ell sinó que "és un home que tal dia a tal hora, per la força d'un rampell els motius justificatius del qual encara no hem descobert, deixà de banda la correcció i es produí amb un cert i lamentable oblit de les normes que, segons el criteri generalment sostingut i rarament seguit, hauria d'imposar l'amistat ben entesa".

Però ¿qui de nosaltres té la llengua prou baldera per a malgastar tantes paraules per tan poca cosa? ¿Qui de nosaltres no hauria pensat d'ell com va pensar la seva dona el dia de la catàstrofe: és un guallat de mar?

Ell era un oficinista insignificant i neutre com un gran tant per cent de tots els homes del món. Un dia d'octubre ell i la seva senyora treien la roba d'hivern de les bosses de paper i la posaven a sol per esbravar l'olor de naftalina.

— I de barret com n'estic? — preguntà ell que tenia el costum sa d'anar, a l'estiu, sense res al cap.

La senyora abastà un embalum.

— Tens aquest, el barret tou.

— Em penso que deu començar a ser una mica tronat.

El destaparen i sorgí un barret esquitit i trist del qual, dir-ne que començava a ésser tronat era només una coratjosa manera de donar-se empenta per tal d'intentar allargar-lo encara una temporada més. I potser, malgrat la tendència ondulatoria de les ales, el socarim de greix i el color d'ala de mosca, hauria estat aprofitat si no hi hagués hagut el foradet. Sí, hi havia un foradet en el lloc on s'uneixen els sècs del tall, un foradet allargat i de vores com un ull talment que esguardés la brevetat de tots els negocis dels homes.

— ¿No et sembla que me n'hauré de comprar un altre?

La dona sospesà mentalment el presupost amb una mà i el forat amb l'altra i no trobà manera d'anivellar la balança. El forat pesava massa.

— Sí, te n'hauràs de comprar un. Així mateix aquest ja ha fet cinc temporades.

— Sis o set!

— No ens en podem queixar. ¿Què va costar-te?

— Quinze pessetes si fa no fa.

— Ens ha sortit a dues pessetes l'any. Per un barret no és massa. Compra-te'n un, però no t'hi desdineris.

— Com que aquest ens ha donat bon resultat en cercar un de semblant.

I ell, aleshores, durant tres dies resseguí els aparadors de les barreteries. Era una feina, segons i com, inútil perquè ell, pel que fa als barrets tous, tenia, d'any enllà, el seu partit pres. Ell era un home que no s'hauria engiponat per res del món un barret verd, ni un barret fort ni una gorra de mariner. El seu barret havia d'ésser tou i gris. Però malgrat les seves idees precises pel que feia a la indumentària, abans de comprar-se un barret o una camisa o una corbata — totes les peces les comprava sempre d'una en una llevat de les sabates, els mitjons i els guants — s'estimava més veure l'exemplar en un aparador amb el preu marcat i aleshores entrar resoltament i demanar "aquell barret de l'aparador".

A primer cop d'ull sembla que amb tants aparadors plens de barrets com hi ha a Barcelona s'hauria d'haver decidit en un tres i no res, però si mai heu hagut de comprar-vos un barret tou hauréu comprovat que en cap aparador no hi ha mai un barret que respongui exactament a les vostres necessitats. I quan a la fi us decidiu heu de fer concessions i en mostrar el barret a la família heu de dir: no he trobat res més.

En aquell temps sorgí en un aparador d'una barreteria del carrer de la Boqueria un barret poca-solta, original i únic. S'estava allí al mig, envoltat dels altres barrets adotenats, lluint el posat i la figura. Era negre. La copa s'anava aprimant cap amunt i acabava tallada en sec per una secció plana. Les ales eren estretes i verticals a la copa. La cinta era blanca i tenia tot de cervols dibuixats que es perseguïen i es mossegaven la cua. I aquesta cinta sense precedents s'acabava en un llaç que penjava de l'ala ben bé mig pam per la banda del darrera.

Tothom s'aturava davant d'aquell apa-

rador i feia comentaris ingenus. Ell també s'hi aturà i es plantà a riure. "Com hi ha món" pensà, "el que es comprí això ha de tenir el cap a tres quarts de quinze". Passava aleshores un home alt i gros i ell l'imaginà amb l'estratofari barret damunt del cap i en fruit un moment d'intima felicitat. Va riure de debò com tanta gent solitària que va pel carrer rient potser perquè pensa en el posat carrincló d'algu o per una altra petitesa qualsevol que, de moment, li amorseix l'estona.

Ell, després de moltes voltes i giravoltes, el dia que feia tres, entrà a la barreteria del barret original. No havia vist exactament allò que li convenia, però, a l'aparador, hi havia moltes aproximacions. Els altres aparadors eren també plens d'aproximacions semblants, i si aquella botiga havia estat triada per l'atracció del barret original, ell no en sabia res. En entrar ell era encara un home que no hauria estat capaç de comprar-se un barret com aquell.

Dins la botiga s'emprovà dues o tres dotzenes de barrets. S'hi mirava, tal com li havia dit la seva dona que fes. El barretaire era un home destre i li feia l'article de cada peça, però ell no es decidia. L'un era poc sofert, l'altre li apretava, l'altre se li encarravava, l'altre li feia fer cara de salta-taulells.

Al cap d'una hora el barretaire havia esgotat tot el seu repertori i ja no sabia què dir per convèncer aquell client repatani que cada nou barret que s'emprovava era el que li esqueia més, el que ni fet a la mida, que ni pintat. Però ell no es decidia. S'estava allí i es mirava de cua d'ull l'aparador.

I fou aleshores que s'esdevingué la cosa inexplicable. Tot d'una com un llampec se li presentà clarament la idea de l'absoluta necessitat d'adquirir el barret original. En aquell moment ja no hauria pogut fer altra cosa. O comprar-lo o morir. S'hi sentia lligat, se'l sentia al damunt, se l'estimava. Va dir assenyaland-lo:

— I aquest?

— Oh aquest! — va fer el barretaire — aquest és un barret sense parió. No en trobareu cap més en tot Barcelona.

— I el despenjà.

Ell va posar-se i es plantà davant del mirall. Alçà el cap. S'enravenà. Exacte! Clavat! Aquell era el barret que li convenia. Restà satisfet de la seva imatge i de la seva audàcia. Tothom havia vist que amb aquell barret semblava un titella o un cap de pim-pam-pum. El barretaire ho va veure, l'aprenent ho va veure i no es podien mirar per a no esclafar la rialla. Però ell s'hi trobava magnífic.

— Us l'embolicaré — va dir el barretaire per a evitar una catàstrofe a la seva sortida de l'establiment.

Ell en pagà vint-i-cinc pessetes, molt més que d'un barret normal, i sortí de la botiga amb el paquet sota del braç. I en sortir, així que acabava de passar la porta, quan el peu del darrera encara tocava el marxapeu de la botiga, se li esvai l'èxtasi del barret, recuperà el seu estat normal, va comprendre que acabava de cometre una acció paorament deshonrosa i que ell no sortiria mai de la vida al carrer amb aquell barret posat. Ho va comprendre, però ja no hi havia cap possibilitat d'adob. Ell no era home per a tornar enrera i intentar desfer els tractes amb el barretaire. Era un home tímid i senzill i es va sotmetre a les conseqüències del seu acte. Seguí carrer enllà abatut, aplacarat, i sota del braç li cremava l'ànima aquell paquet que amagava als ulls de la gent el barret més poca-solta de la terra i la cinta, sobretot aquella cinta blanca amb els cervols que es mossegaven la cua.

Quan la seva dona el va veure entrar amb un paquet li va dir:

— T'has comprat el barret?

— Sí. — I en aquell moment ell s'hauria volgut fondre. Era com un nen que ha trencat un gerro xinès i s'està davant dels bocins i voldria que els bocins tots sols s'enganxessin i res no hagués estat trencat. Així ell hauria volgut tenir sota del braç un barret gris, adotenat, un barret com tots els seus barrets tous de tota la vida.

— Per què te l'has fet embolicar? ¿No veus que se t'arrugarà? També te l'hauries pogut posar... A veure, a veure.

I la dona, plena de tafaneria i disposada a no aprovar del tot, destapà el paquet...

Bé, no cal pas que continuï. No m'agrada treure partit de les escenes cruels de la vida privada d'un matrimoni honrat. Només vull dir dues coses. La primera, que la dona pensà que al seu marit li faltava un bull i que no el deixà més anar sol a comprar-se una peça de vestir. La segona, que ell, i això ho sé perquè el coneix de fa molts anys, és un home normal i és incapaç, del tot incapaç de comprar-se un barret com aquell, i em jugaria el coll que mai més de la vida no es tornarà a comprar cap barret poca-solta i que, cada vegada que veu el barret desat en un recó d'armari, es penedeix del seu acte i que ell mateix no ha pogut esbrinar encara per quin motiu, per quin rampell o per quina rara influència va comprar-lo.

Noel CLARASÓ

Un llibre d'art que fa honor a Catalunya

Barcelona: poble de gravadors

L'home d'avui, tan masegat per les inquietuds obligades, fretura d'algun oasi on reposar l'esperit. I aquests oasis li són oferits bé per la naturalesa, bé per l'activitat humana.

La naturalesa, amb les seves lleis desconegudes, estableix l'equilibri entre qualitats específiques i diversitats accidentals. L'home sensible copsa l'harmonia d'aquell equilibri, i se li produeix el goig estètic.

Altres vegades aquests oasis són de procedència humana, obres de bellesa, tot conceptió, passió i tècnica resumides en expressió. Qui expressa, crea. Si l'expressió respon a una determinada intensitat emotiva es transferenceix al contemplador, el qual n'experimenta el goig per recepció. El fet que sigui més o menys intensa l'emoció experimentada no depèn sinó de la intensitat en qualitat emotiva assimilada i en la quantitat assimilada; car el procés de creació a recepció, passant per l'intermediari transferent, que és l'obra, direm que és sensibilitat en potència, realitat en expressió i facultat en recepció; o sien tres elements: el creador, el vehicle i el receptor; d'entre tots tres, el vehicle és l'obra d'art.

Ara bé, cal distingir entre la sensibilitat en potència que es pot trobar en un artista creador, de la sensibilitat en potència que trobarem en un artífex manual. Si aquell es pot llançar a la capriciosa ostentació de llibertat creadora i palésar en fantasia el seu potencial damunt la matèria, l'artífex ha de constrènyer el seu potencial a les delimitacions convingudes. Aquest manifesta en precisió, en virtuosisme. Aquell, en expressió, o sia: dinamisme, psiquisme i concepte.

El virtuosisme no compta en l'artista: compta l'expressió.

Totes aquestes consideracions ens han estat suggerides a la vista del llibre "L'Art de la Catalogne", que constitueix un d'aquests oasis de procedència humana, d'Edicions Cahiers d'Art de París, que ha vingut a Barcelona gràcies a la diligència de l'Honorable Conseller de Cultura. En aquest volum es manifesta l'obra de l'artista i la de l'artífex.

Es tracta d'un llibre que, amb uns gravats fotogràfics perfectes, ens mostra un gran nombre d'obres romàniques i gòtiques salvades de les nostres esglésies, les quals han merescut el respecte del poble. Algunes de les obres que reproduïx "L'Art de la Catalogne", hom no sap si classificar-les com a realitzacions d'artista o d'artífex, per tal com no estan mancades d'expressió ni de virtuosisme: dues qualitats que en l'artista actual sembla que són repehents.

Aquesta obra gràfica ve a ésser com una mena de poema èpic, d'oda a la pàtria i de cant litúrgic refosos en un sentiment d'exaltació humana. Fullejant aquest llibre us sentiu abrindats d'unció, de respecte al ritu de l'art, del treball, de l'heroisme i de la raça, puix que és el compendi de la història viva d'un poble sensible i austere, observat en els moments de la seva grandesa artística i política.

Tres homes de prestigi s'han emprès la tasca literària de "L'Art de la Catalogne": Christian Zervos, Ferran Soldevila i Josep Gudiol. Zervos és testimoni ocular de la conservació del patrimoni artístic català, vingut expressament a viure la guerra entre nosaltres. És un estranger que desvirtua a l'estranger el pretès concepte de vandalisme amb la veu autoritzada que deriva de la seva personalitat.

Ferran Soldevila aporta una síntesi molt reeixida i no gens fàcil de la història de Catalunya, suficient per a donar a conèixer la grandesa política d'un poble al qual avui hom voldria negar importància; i Josep Gudiol, amb la visió intel·ligent i microscòpica de qui escruta les estructures policromes de les superfícies pictòriques sobre fustes i murs, revela una tècnica de tradició artística que fou tinguda en gran estima arreu del món.

Hauríem de cercar la causa i origen d'aquesta publicació en les relacions del Comissariat de Propaganda a l'estranger, que determinaren la vinguda de Zervos.

Algú ens ha dit, davant uns reproduccions tan acurades: "Eh, quins gravats? Com es coneix que són fets a l'estranger!" Doncs bé; ens consta que, gravats i fotogràfics, van ésser fets a Barcelona, i si no s'hi va tirar el llibre fou per qüestions del paper. La qualitat d'aquests gravats ha estat una sorpresa per a tothom; també ho fou per al mateix Zervos, que desconfiava fins quan una persona entesa en arts gràfiques li anuncià que fent els gra-

vats ací obtindria tan bon resultat com si fossin dels millors gravadors de París, i més barator i tot.

I així ha estat. I per això avui ens volem ocupar dels fotògrafs i gravadors, d'aquests artífexs d'emoció continguda, éssers inconeguts que treballen a la cambra fosca manipulant reactius i corrosius i matèries sensibles a la llum. D'aquests màgics que en un altre misteriós, tot fosc, es destaquen vagament amb una tènue silueta vermella, atents al revelatge o a l'emulsió de la placa; obrers humils que fan insolacions damunt les planxes de coure o de zinc, o aquells altres que amb l'aiguafort i matèries corrosives rebatzen sàviament les superfícies per a obtenir-hi relleus. Moltes vegades els retocadors no són pas artesans tan solament, sinó artistes que creen belleses amb el betum, el pinzell, la punta seca o l'estilet, traient proves i més proves sota el pes del tòrcul entintat fins a deixar l'obra polida.

Es a aquests artífexs d'emoció continguda a qui avui volem lloar amb el nostre article, perquè hem de fer honor a la veritat. ELS GRAVATS DE "L'ART DE LA CATALOGNE", TIRATS PER UN IMPRESSOR FRANCÈS, SON FETS A BARCELONA, encara que no hi hagi cap coloró que ho indiqui.

Barcelona és un poble de gravadors. I com en tants altres oficis, cal que els catalans siguem més atents a la valoració de les coses de casa. Entre el xovinisme dels francesos i el menyspreu dels catalans convindria establir la nostra valoració real i positiva, perquè si deixem de fer-ho agreuem la nostra tragèdia, no la de la guerra, sinó la d'abans de la guerra, la de sempre: la tragèdia d'ésser catalans. Tragèdia de limitació de territori, de limitació de llengua, de limitació de pretensions, i tragèdia de crítica entre rivalitats casolanes. Així les nostres arts no tenen expansió i són mancades de la remuneració que mereixen. Però tots aquests sacrificis trenpen les ànimes; res no es perd en va. I tenim homes que malgrat tot triomfen, com han triomfat aquests gravadors dels quals parlem.

Barcelona és un poble de gravadors. Ho és per temperament i per tradició. Sense ocupar-nos dels gravadors litògrafs, aiguafortistes i xilògrafs, dels quals bé valdrà la pena de parlar un altre dia, avui tractem solament del fotogravat mecànic.

Tenim en aquest aspecte noms de gravadors com Castro Nuño, mort a Barcelona l'any 1898, investigador de les proves al "galvano", en les quals reeixí. Sobretot en el gravat directe.

Juan Fornells, mort el 1924, format en el primer taller de fotogravat que importaren de França Joaritz i Mariezcurena, coneixedor amb un gran domini teòric i pràctic de tots els procediments de gravat; i López Fabra; però aquest demana un paràgraf especial, i així farem punt i a part.

Segons la "Cronologia de las artes gráficas. Datos recopilados por la imprenta "La Neotipia", l'any 1871 l'Ateneu Barcelonès i l'Acadèmia de Bones Lletres, reunits en sessió solemne, inauguraren l'estampació de les primeres planxes de gravat en zinc, procediment fins aleshores desconegut a Barcelona. El gravador López Fabra davant d'una selecta concurrència començà a reproduir en fotogravat directe les planxes de la primera edició del Quixot. Les còpies d'aquestes reproduccions van ésser repartides entre els concurrents i avui tenen un valor considerable. El treball significava la reproducció de 1.871 pàgines. Dos anys més tard López Fabra acabà la feina als seus locals instal·lats "ad hoc".

Amb tant d'honor, començà un nou ofici a Barcelona reproduint l'obra de Cervantes, com si Catalunya, agraïda, volgués retre homenatge a l'escriptor espanyol que més l'ha compresa, ofici que tant de prestigi li havia de donar i que tant havia d'il·lustrar la nostra generació, car bé podem dir que aquesta té una cultura plàstica adquirida en els fotogravats de les històries de l'art, en les revistes d'actualitat i en les obres de ciència.

Altres gravadors els han seguit, successors d'aquells mestres, com els Llovet, Badal, Cornet, Roldan, Esteve i Carrera i altres que han contribuït amb els gravats de "L'Art de la Catalogne" a reivindicar per a Barcelona el títol de poble de gravadors, gràcies a llur sensibilitat en potència que pot manifestar-se en precisió. Això, els ho han reconegut els gravadors de París. I ja és molt. Però cal que els catalans ho recordem.

Pere CATALA

Paradoxa d'una nit d'agost

¿No heu sentit mai l'impuls de l'evasió?

¿No heu sentit el desig d'aquella estranya força que ens mena lluny de la vida habitual i de les coses més sincerament volgudes? En el passat, el dolç secret. I en la nostra marxa al futur, un més enllà desconegut i màgic.

Una perspectiva d'horitzons sota la corba rutilant del cel. Harmonies de tots els vents que inflen i arrosseguen els núvols blancs del paisatge. I en el fons de la nostra ànima la plàcida enyorança d'una caixa de música.

Nòmades del pensament, de pas lent i cansat. Entre els límits de les angoixes humanes, i la desesperant obsessió d'un alliberament il·lusori. Abandonem la segura veritat d'un foc casolà, per la meravellosa fantasia d'un estel ardent. Al conjur de la nit, embolcallats per la silenciosa presència de les ombres, oferim l'altra personalitat del nostre ésser a la implacable avidesa del misteri.

Dues personalitats eternament unides i en constant lluita de sentiments i principis. Sorgides de la immensa herència de la humanitat, en un esclat violent de conceptes i actes. Les dues vides íntimes que animen la trajectòria de la nostra existència. L'una, absoluta, egoista, ambiciosa i extraordinàriament justa. L'altra, bondadosa, sensible, humana i perfectament inconscient.

Sentim la ferida dolorosa dels desitjos. Ens cansa la constant permanència a un mateix lloc. En l'espill sense fons dels nostres ulls els reflexos d'unes imatges immòbils es fonen en una impressió d'indiferència i quieta emoció.

Una sola llum il·lumina les obscures rutes ignotes. L'evasió! La fuga a través del temps i l'espai, assassinant la Raó i la Lògica, ilevant-nos per damunt de totes les superfícies.

Països habitats per fantasmes. Ciutats solitàries i tenebrosament absurdes, mostrant les buides perspectives de les seves avingudes, destrocades per la corrosiva acció dels segles. Civilitzacions enterrades entre les runes. Alguna columna ofereix la simbòlica resistència de la seva lluita contra les èpoques que la besaren i glorificaren, i destruïren després.

La imaginació t'obrirà unes portes que no existeixen, i un paisatge que mai no fou, ferirà els teus ulls al·lucinats.

Escolta la música del silenci que l'orgue sense mestre construirà per tu.

Viu en el castell transparent de la teva arquitectura emocional. Tanca't entre els seus murs de cristall.

Has fugit. Ets lluny. El món ha deixat d'interessar-te i la felicitat nova del teu alliberament és cantada alegrement per les veus invisibles de la terra.

Això és. ¿No heu sentit mai l'impuls de l'evasió?

Carles POCH

POESIA DE GUERRA

No fa gaire parlava damunt aquestes mateixes pàgines del fet comprovable de la major atenció que els poetes espanyols, comparats amb els catalans, posaven en el tema de la guerra. I feia remarcar com els millors poetes de llengua espanyola de la jove generació han estat fidels a la causa del poble i com llur aportació ha enriquit, durant aquest temps de lluita, revistes i antologies.

Tinc al damunt de la taula, en escriure això, tres llibres que poden servir-me per a il·lustrar aquesta constatació. El llampant volum "Guerra Viva", recull de "romances" de José Herrera Petere, amb il·lustracions de Manuel Ángeles Ortiz, que ens duu l'ambient heroic i revolucionari dels primers mesos de la guerra, en versos desiguals i apassionats, plens d'imprecacions i de sang; el quadern "Homenaje de despedida a las Brigadas Internacionales", que recull les poesies que els voluntaris de la llibertat inspiraren als millors poetes espanyols, i on s'ajunten els noms més prestigiosos d'aquesta jove pleiade que presideixen Rafael Alberti i Manuel Altolaguirre; per últim, el magnífic llibre que inaugura les edicions literàries del Comissariat de l'Exèrcit de l'Est i que conté, damunt la nitidesa del seu paper de fil fabricat a mà per soldats republicans, compost i imprès també per soldats de la República, els poemes que la nostra guerra inspirava al gran poeta xilè Pablo Neruda.

Espanya en el corazón. Himno a las glorias del pueblo en la Guerra és el títol d'aquest llibre, que avui ja té un enorme valor bibliogràfic, i que ha estat editat en tiratge limitat i venut per a l'Exposició del Llibre Espanyol a Nova York. La gentilesa de J. I. Mantecón, Comissari de l'Exèrcit de l'Est, que sap unir a la seva gran intel·ligència de polític republicà el coratge indefallent d'un soldat del poble, m'ha permès d'afegir a la meua biblioteca aquest exemplar numerat d'una obra que pot presentar-se avui arreu del món com una magnífica batalla guanyada per aquest Exèrcit de l'Est que defensa, no solament amb les armes bèhiques sinó amb les de la cultura, el territori de Catalunya contra les escames dels facciosos. El grup de poetes incorporat a l'XI Cos d'Exèrcit i que ja hi editava aquell full literari que es diu "Granada de las Armas y de las Letras", i des de fa poc publica cada dil·luns un suplement literari del diari "El Combatiente", ha donat amb aquesta edició del llibre de Pablo Neruda, realitzada sota la direcció de Manuel Altolaguirre, Comissari del nostre Exèrcit, la mesura del seu bon gust i del seu coratge.

Tot, des de la confecció del paper fins al tiratge i al relligat, ha estat obra de soldats en aquest llibre. No em sap greu de repetir-ho, i de fer chor al just orgull amb el qual, no solament J. I. Mantecón i Manuel Altolaguirre, que han fet possible amb llur entusiasme i llur intel·ligència l'empresa, sinó tot el Comissariat de l'Exèrcit de l'Est us presenta el volum. I amb quina gràcia ha estat realitzat! Des de la portada a dues tintes fins al colofó, passant per la bellesa dels tipus, vagament arcaics, per l'alternança de rodó i cursiu, per la distribució dels blancs de les pàgines impreses a una sola cara, per la qualitat i la blan-

UNA EDICIO LITERARIA DE L'EXERCIT DE L'EST

cor del paper, tot està d'acord i contribueix a donar-vos aquell rar plaer que tots els bibliòfils coneixen i que és, ensem, harmonia per als ulls i per a la raó.

Cal dir, però, que el text està en consonància amb la presentació material. Federico García Lorca, ens diu la "Noticia" preliminar, afirmava que Pablo Neruda era la veu més profunda d'Amèrica després de Rubén Darío. L'afirmació no és exagerada, àdhuc comptant amb el nom i l'obra de Gabriela Mistral. Perquè en aquesta veu de Pablo Neruda hi ha, en tumultuosa ebullició, tota l'ardència fisiològica i mística de Sud-amè-

rica, tot aquell substratum de formació còsmica, de grans forces primàries en moviment que inspirava a aquell monstre de vitalitat i manipulador genial d'idees que es diu Keyserling un dels seus llibres més interessants i les afirmacions i teories més originals de tota la seva espectacular filosofia. Pablo Neruda visqué a Espanya els primers mesos de la guerra i fou testimoni de les grans epopeies de Madrid i del Jarama. Després "en el mar, com des d'un exili, escriví els poemes d'aquest llibre", diu la "Noticia" inicial. I amb les seves imatges sagnants i on bateguen totes les vísceres trosejades per la guerra

"Un plato para el obispo, un plato triturado y amargo, un plato con restos de hierro, con cenizas, con lágrimas, un plato sumergido, con sollozos y paredes caídas, un plato para el obispo, un plato de sangre de Almería",

com s'inicien els versos del poema "Almería"; amb les afirmacions d'odi i de dolor implacables que esquitxen el lirisme encès del poeta

"Es tanto, tanta tumba, tanto martirio, tanto galope de bestias en la estrella! Nada, ni la victoria

"porque en la lucha, en la ola, en la pradera, en la montaña, en el crepúsculo cargado de acre aroma, lleváis un nacimiento de permanencia, un hilo de difícil dureza",

la veu profunda de Pablo Neruda troba la seva inspiració en la poesia popular, en la fe i en la violència del poble que lluita contra els seus agressors, i el seu lirisme encès i adjectivat, on la rosa i la sang, "els pétals i les bales" alternen en la varietat de metres i ritmes, s'expandeix en el vers lliure del "Canto sobre unas ruinas" o en la forma clàssica de *Batalla del río Jarama*.

Tot llegint aquests versos vigorosos de Pablo Neruda que són, indubtablement, de les coses més consistents que la nostra guerra ha originat en literatura, jo pensava en un nom enyorat: Joan Salvat Papasseit. Aquella enumeració nua i interminable de pobles espanyols de *Cómo era España*, en la qual la màgia dels mots geogràfics assoleix una alta qualitat poètica; aquelles evocacions dels oficis que surten sovint entre els versos d'*Espanya en el corazón* són molt pròxims a la inspiració de l'autor de "La gesta dels estels". En assaborir, ulls clucs, la melodia sacsejada i dolorosa de la poesia de guerra de Pablo Neruda, jo pensava en aquella veu que sabia ésser també sarcàstica i tendra, moderníssima, amb totes les inquietuds actuals, i popular, amb tots els ressons dels cants de la nit de Nadal i de les veus seductores o punyents del Port. ¿Com hauria reaccionat davant de l'espectacle trasbalsador, davant de l'experiència sagnant de la guerra Salvat-Papasseit? M'ha semblat reconèixer el seu accent, sentir els batecs del seu gran cor en aquests versos de guerra de Pablo Neruda. ¡Fraternitat immortal de la poesia, corrents subterranis que vivifiquen,

borrará el agujero terrible de la sangre: nada, ni el mar, ni el paso de arena y tiempo, ni el geranio ardiendo sobre la sepultura",

com en l'afirmació de victòria que dona vibració a l'"Oda solar al Ejército del Pueblo", que diu als soldats, "mayísculos del fuego", que han d'avançar

Rafael TASIS i MARCA

L'IDEAL

Llum en la llum; així tu dins el meu món, talment l'ombra blanca de l'àngel més nu. Totes les coses, fent nombre,

formen corona al volt teu. Màgic com mai, en ton riure — festa de l'aire — veig Déu. Mai com avui m'has fet lluire.

Ames d'amor. Ni en tots plors, ànima feble, no ets teva. Cos en l'atzur, el teu cos viu ignorant dels jocs d'Eva.

Ales sense àngel fent via... — joia en la nit d'un nou dia.

Josep PALAU FABRE

Istiu del 1936.

EL NOSTRE CAP D'ANY

Dins la xavola, enmig la gran calma d'aquesta punta de terra assedegada de mar llatí, hem festejat, a la nostra manera, l'entrada de l'any. No res de magnificències, no res de refinaments. Només un escalf d'esperances i de presagis de victòria. Cada estrella clavada al cel com una il·lusió que hi florís i l'espai com una àmfora translúcida, cisellada amb or, que contingué aquestes il·lusions.

Són tres quarts de dotze al rellotge del capità, únic artefacte cronomètric que ens mereix crèdit per la seva disciplinada puntualitat. Al bell mig de la xavola un drap blanc estès a terra fa el paper de les tovallles. Som sis homes asseguts, camacreats a l'entorn del drap. Davant de cadascú, una copeta de conyac i dotze avellanes, única substitució permesa per les circumstàncies dels dotze sucosos grans de raïm moscatell adoptats per la tradició civil de tots els països. Les avellanes, escrupolosament netes i pelades, semblen petites boles de billar de vorí autèntic. Un company es disposa, proveït d'un tros de llauana i d'una cullera, a reproduir, en el moment oportú, les dotze batallades que vetllen la mort d'un any i fan guàrdia d'honor a la naixença del que ve. En un reoó, la meua cara gramola espera, apariada, una intervenció solenne. Les manetes del rellotge escol·lit avancen. Senzill, tot. Íntim. Xop, però, d'una emoció que ens envaeix amb una glopada de calidesa.

Falten pocs segons. Un silenci de records i d'enyorances vesteix de seda els pensaments. Al defora, la lluna deixa caure els seus líquids ropatges damunt la nuesa del mar.

Les dotze... A un signe del capità, el nostre improvisat campaner va per repicar el tros de llauana. No arriba a fer-ho. Lluny, diàfanes i misterioses, sonen les dotze batallades d'una autèntica campana, el so de la qual no m'és desconegut... O campana de la seu barcelonina que ens ha volgut acompanyar en aquestes hores de lleure cordial! Ens mirem per tal de consultar-nos el misteri. No cal pensar-hi molt. Prop de nosaltres, en un mas abandonat, està instal·lat, pel nostre quarter general, un magnífic aparell de ràdio que retransmet, justament, les dotze batallades simbòliques de la fi d'any.

La gramola desferma el riu de foc d'"Els Segadors". Fitem els ulls en el disc brillant que porta en les seves entranyes la música pairal. Mentiria si digués que fem els honors al nostre modest repàs. Jo sento dins mi el bategar de les campanes volgudes, l'alè reconfortant de la llar, la pau de la meua vida anterior... Les estrelles em semblen, de sobte, ulls amics — els pares, els germans, la promesa — que m'acaricien i m'encoratgen. Potser, aquests mateixos ulls, a aquestes hores, esguarden angoixosos el cel de la urbs llaterat per la veu fatídica de les sirenes...

La música de l'himne català reprèn el tema inicial i ens parla de la Pàtria rica i plena que tots somniem. Ha nascut l'any. I és ara, quan, tremolosos pel sotrac emotiu sofert, mengem les avellanes i bevem la copeta de conyac, com qui compleix un ritu inútil i, tanmateix, imprescindible.

Frederic ALFONSO i ORFILA

POEMES MÍSTICS

A voltes et veig alt com una estrella, a voltes et veig xic com un mosquit, i el teu poder immens no em meravella com em meravellava essent petit.

Tinc dinou anys i uns diminuts bigotis i em ric de les fornícules i els sants, beso a una dona amb ulls de miosotis i oblidó allò dels peixos i dels pans.

Ja no em semblés un ésser de misteri més enllà d'aquests núvols i del vent. Et fan els anys, sense perfil eteri, botiguer paternal i benivolent.

Ja no t'admira pas, oh Déu!, a ultrança, ni crec que hi hagi un altre món millor. Et tinc posada tanta confiança que per més que jo vulgui no et tinc por.

Penjat en el teu braç m'agradaria passejar pels carrers amicalment: Tu amb un copalta tort i amb melangia d'humanitat en cada gris moment.

Jo et faria les dolces confidències que ens plauen que no sàpiga ningú. I jo de tu en tindria equivalències perquè ens coneixem d'anys i et dic de tu.

II

Jo t'estimo, Senyor, perquè et sé lluny i em semblés sempre estar tan a la vora. (De la vaca del temps el repòs muny la blanca llet que tindrà al pit ma nora.)

Jo t'estimo, Senyor, perquè et sé a prop i et crec reclòs a la més gran llunyarà. (Quan ma tia d'Holanda duia esclop jo havia emmalaltit de la malària.)

Jo t'am, Senyor, per l'alta companyia que lliga els meus moments i en fa una garba. (M'odiarà la nora i sense tia seré en els temps que tingui llarga barba.)

I, llavors, Senyor, devindrà sol, melangiós com els canals d'Holanda. (I tu, Senyor, seràs el camperol panxut que fa sonar la sarabanda.)

RAMON BECH

EMOCIONS

TENEBRA

Passen els autos: els fars obren camins de llum dins la foscor. Baixa del cel la claror dels estels — vaga, difusa — i els vianants que van, vénen i s'entrecruen en totes direccions es siluetegen en negre: és de l'única manera que esdevenen visibles; i pel contorn de la silueta esdevineu si és home o dona la persona que us ve per davant o que us passa pel costat o bé si és un soldat — el coneixeu pels amples plec del "tabardo". Lluu el punt vermell d'una cigarreta encesa. De tant en tant, en baixar les voreres, i amb més freqüència els dies de pluja — un sot: un toll d'aigua — s'encenen i s'apaguen unes discretes "lots" a l'alçada de les mans dels qui les porten per a veure on posen els peus.

Aquella nit no hi havia lluna — era l'interlumi; — el temps era plujós i el cel estava ennuvolat: grossos núvols baixos havien fet de sostre a un dia gris i trist. Jo baixava Rambla avall — el meu camí de cada dia — i el quotidià espectacle m'era massa familiar per a distreure el meu pensament que seguia un altre viarany.

Un ensurt em va aturar els passos. On era? No m'havia adonat que mentre baixava Rambla avall passaven meus autos i eren més escassos els vianants. Els havia deixat enrera.

Davant i al voltant meu no hi havia més que tenebra. Vaig tenir la impressió com si sobtadament m'hagués tornat orba o bé que m'haguessin precipitat al fons d'un pou, del qual havien obstruït l'obertura, o que estava socerrada en una mina. Em voltava una tenebra espessa.

Una tenebra espessa. Havia vist tantes vegades estampades aquestes dues paraules juntes — el nom i l'adjectiu — que les tenia per un tòpic literari que calí defugir.

Una tenebra espessa: el nom i l'adjectiu se'm varen fer gairebé palpables de tan exactes que eren. Avançava les mans per a no topar amb un obstacle: amb un arbre o bé amb un pal; no sentia cap soroll de passes que m'indicués la proximitat d'un ésser humà.

Les meves mans no trobaven res, no sentien el contacte de cap cosa.

Estava voltada de tenebra, res més que de tenebra. I no sabia com hi havia entrat.

Una esgarripança va passar pel meu cos: tenia fred, les meves mans estaven glaçades; vaig abaixar-les i no vaig caminar més endavant.

Per què? Si no havia de tornar mai més a casa!

PSIQUE

Per a suggerir el vol de l'ànima els antics van donar-li ales de papallona.

Una forma humana idealitzada volava per l'espai amb ales de papallona: unes ales delicades, transparents, jaspades de fines línies de color.

Una papallona vola: flor que esclata dins el seu element natural: l'aire.

Les seves ales es mouen amb un ritme tan aeri que sols pot ésser suggerit amb la més bella imatge dels poetes: la imatge compara les ales de la papallona als pétals que, desprendent-se d'un arbre en flor — ametller o cirerer — cauen amb cadenciós balanceig o bé giravolten enduts per un buf de vent.

Les ales de la papallona són encara més lleus, més fràgils que uns pétals de flor que llur propi pes atreu vers la terra.

Dirieu que la papallona floreix espontàniament dins l'aire i que en veure-la desaparèixer es desintegra dins l'aire.

Blanca o d'un dels set colors de l'iris, un infant la cull per les ales i les prem entre els seus ditets perquè l'insecte no se li escapi: el cos menut de l'insecte tremola desficiosament i intenta en va de desplegar les ales.

Així mateix l'ànima, a la qual els antics donaren el nom de Psique.

Oh, Psique, d'ales de papallona, és en va que intentis de desplegar les teves ales.

Aquella nit tan fosca, tan fosca, vaig sentir la teva tremolor arran de llavis.

Tot i que el meu cos era ben afermat a terra, va escometre'm el vertigen de la immensitat...

La vida amb dits invisibles i prem les ales.

Vindrà un dia que els dits de la vida s'obriran i et deixaran lliure, i una veu inaudible a l'òrbita humana et dirà: — Psique, vola!

Maria CARRATALA

El periodista arenycenc Josep Maria Pascual convertí Barbieri al wagnerisme

Trobar en el nostre Arxiu Històric de la Ciutat aquesta carta del compositor Francesc Aserjo Barbieri i llegir-la, la veritat em va deixar tot estranyat. Perquè el cas era que la trobava a Barcelona i en l'Arxiu Històric de la Ciutat. I també perquè l'ègria figura musical del docte Barbieri en el qual es va vincular tota la tradició de la música castissa espanyola, talmant sembla una contradicció llegir una lletra seva en un tranquil i recollit recó barceloní consagrat a la recerca i l'estudi. Repòs de l'esperit, aquest Arxiu Històric de la Ciutat, que durant alguns anys es convertí en amor dels meus amors.

Barbieri a Barcelona? Per què? Perquè la popularitat de l'autor de "Jugar con fuego" — que ara es canta al Liceu — i d'aquell portent de gràcia que és "El barberillo de Lavapiés" (1874), han arribat a un extrem de difusió absolutament oposada a la selecta espiritual reserva dels refinats estudiosos que no es proposen la conquesta de les multituds, però sí culturitzar-les, ja que els seus procediments erudits i quintessenciats els constitueixen autors per a una minoria professional.

El cas va ésser, que els benivolents amics, els arxivers González i Lluís Camós, varen posar a les meves mans la següent barbierrana, que diu així: "Madrid, Enero 21 de 1893.—Excelentísimo señor don Juan Fanstenrath.—Mi querido amigo: Ya sabe usted que aunque la música de "El barberillo de Lavapiés" es de mi composición, no es de mi propiedad. Por esta razón no he cumplido antes los generosos deseos de usted, puesto que no estaba en mi mano el hacerlo. Pero cuando he recibido su amable carta del catorce de Enero, he ido a apremiar al administrador, señor Hidalgo, para que haga las más activas diligencias a fin de enviar a usted la partitura y el libreto consabidos. No dejaré de mano el asunto, y entre tanto, póngame usted a los pies de su amabilísima doña Luisa y mande cuanto guste a su admirador y amigo, Francisco Barbieri."

Tractant-se d'airejar aquestes reminiscències, dec apuntar que el literat Fanstenrath, gran amic de Catalunya i hispanòfil il·lustre i provat, es proposava en aquell agost del segle XIX que es donés a conèixer a Munic — i Fanstenrath fóra el traductor — "El Barberillo de Lavapiés", partitura que respira la plenitud i abundància de la inspiració de Barbieri.

No transcorria un any, que el compositor madrileny moria i l'hispanòfil Fanstenrath deixà córrer el projecte i per tant els músics restaren sense assaborir "El Barberillo de Lavapiés". Quan va morir Fanstenrath, tota la seva nothrida correspondència va incorporar-se a l'Arxiu Històric de la Ciutat, i fou en aquest cultural lloc on aquest drapaire tingué la sort que els arxivers González i Camós em donessin a llegir la carta que transcriu.

L'enyorat amic Josep M.ª Pascual (1843-1928), degà de la crítica musical barcelonina — figura de la qual penso un altre dia parlar-vos, puix que mereix aquest català que se'l recordi, — íntimament coneixia Barbieri. El periodista arenycenc contava una anècdota tan important del compositor de "Jugar con fuego" i "El Barberillo de Lavapiés", que és una llastima que no figurés en un llibre de "Memòries" que Pascual deixà d'escriure i que dissortadament ens quedà a deure. Aquesta anècdota que em referia Pascual també la desentaforo de dins del meu sac de drapaire.

"Quan a mitjans del 1870 — deia Pascual — vaig conèixer Barbieri tot seguit íntimament. Havia ja publicat a "La Publicidad" un article motivat per la meua devoció a Wagner. Aquesta no constituïa cap mena de secret per a l'autor de "Jugar con fuego". Com suposaràs, les nostres discussions anaven quasi sempre a raure al wagnerisme i la seva estètica musical, que Barbieri atacava desafortadament.

"El 31 de desembre del 1870, això és, la nit abans de l'entrada d'Amadeu de Savoia a Madrid, Barbieri ens invità a casa seva al crític donostiarra Peña Goñi i a mi: "Vinguem a casa. Veurem entrar el nou rei i dinarem plegats."

"Peña Goñi i jo acceptàrem i a l'endemà matí ens reuníem en l'alegre i espaiosa cambra de treball instal·lada a casa del mestre. Xerràvem amigablement tots tres — la memòria portentosa de Pascual ho recordava com si fos ara — quan Barbieri contemplava la neu que mantel·lava el carrer d'Alcalá anà cap a la finestra i Peña Goñi no sabent què fer, s'apoderà del piano, el vell i famosíssim "cembalo" pel qual sentia Barbieri amor entrançable, instrument que nosaltres contemplàvem amb veritable veneració.

"El bo del cas va ésser que Peña Goñi, que, com jo, es trobava suggestionat per la música de "Tannhauser" i "Lohengrin" i amo com era de prodigiosa memòria per a les fuses i semifuses, es va posar a tecler tot el fragment meravellós que segueix la Marsxa de "Tannhauser", aquell durant el qual els trobadors i bards saluden el "Landgrave" i "Elisabeth", i, conduïts pels patges, ocupen els seus llocs per a prendre part en la tensor poètica.

"I ara, segueix una cosa extraordinària. Tot just escoltà Barbieri els primers compassos, abandonà la finestra i s'apropà al piano: "¿Què és això tan bonic que toques?"

"Peña Goñi emmudí com un difunt, i va anar seguint. Quan arribà un disseny d'harmonia de caràcter cromàtic, Barbieri inter-

rompé entusiasmat: "— Admirable! Però, de qui dimontri és això? Voleu tornar-hi?"

"Peña Goñi repetí la frase i el mateix hagué de fer amb tota la resta del fragment wagnerià. Interiorment registràvem el nostre goig que dissimulàvem, ja que havíem agafat Barbieri en delícies de lesa wagnerofília."

"— De qui és això? — inquirí de nou quan Peña Goñi deixà de tocar. Afegint: "— Que potser és vostre?"

"— Meu? Tant de bo!!!"

"Seria sens dubte l'expressió que va posar Peña Goñi en aquell tant de bo!!!, però el cas fou que Barbieri que fins aquell moment s'havia empassat la partida, comprengué de qui es tractava i endevinà que era de Wagner. Calcula com es va posar!

"— Sou uns facinerosos — cridava convertit en una fera, — i això no ho fa cap persona decent; amb mi heu tramut una emboscada infamant, heu comès una miserable traïció..."

"I en aquest to d'orquestra va anar seguint. Nosaltres aguantàrem la tronada sense parpellejar. Quan enllestí el desfogament, em vaig donar per satisfet respondent-li:

"— Tot el que vulgueu, però consti que us hem agafat i que prou sé a què atènim respecte a la guerra que feu a Wagner."

"Restà silenciosa una curta estona i amb tota tranquil·litat m'anuncià: "— Podeu continuar-ho si voleu demà mateix a "La Publicidad". A mi amb amenaces..."

***

"Passaren els anys. L'any 1888 es disposava a traslladar-se a Barcelona unes setmanes, ja que volia veure l'Exposició Universal — continuà Pascual. — Em va escriure. La lletra deia així:

"Con decirle que casi me inclino a pensar que pudiera suceder que tal vez llegara a gustarme del todo Wagner (y eso que mucho le admiro), tanto como Beethoven."

"L'efecte que aquesta carta em produí — deia el vell Pascual — tan sols ho sé jo. Del 1870 al 1888, Barbieri, el gran músic s'havia convertit al wagnerisme!!! I en l'any 1890, amb la ploma i escrivint magnífics articles, es manifestava l'autor meravellós de "El Barberillo de Lavapiés", partidari decidit i fervent de Wagner!! I deia que era jo qui l'havia convertit..."

Fins aquí, el que deia el vell crític mu-

El neoclassicisme en la música espanyola con emporània

Dins l'ambient musical dels conservadors són més irreductible i més difícils de convèncer que dins l'ambient polític, car l'oida és el més conservador dels sentits corporals. Aquest conservadorisme musical és, però, generalment, conseqüència d'una profunda mandra mental, d'una mena d'anquilosament dels instints investigadors que fa que l'auditor, còmode dins el seu bany d'aigua de roses, elimini totes les inquietuds obertes al futur i s'arrecri confortablement en els seus prejudicis, acampant, amb el seu bagatge de limitacions, al llindar conegut, o almenys acceptat, del Classicisme i del Romanticisme.

sical Josep M.ª Pascual. A mi, la conversió al wagnerisme de Barbieri no m'estranya gens. Era comprensiu i un gran músicògraf. (Recordo que és l'autor del "Cancionero español" i d'admirables estudis.) Per si això no fos prou, sapiguen que Barbieri havia inconscientment retut homenatge a la consubstancialitat de la poesia i de la música, introduint en la sarsuela "Pan y Toros", la lletra i la música original de la cançó de "Pepe Hillo" que no figurava en el llibret de Picón.

Rafael MORAGAS

LA "SUITE ALL'ANTICA" DE JULIÀ BAUTISTA

Per això hem de considerar que quan aquests conservadors diuen que els compositors moderns no tenen sensibilitat, el que volen dir és que no troben en llurs obres els ingredients delators de la sensibilitat que ells necessiten perquè es posi en marxa llur motor emocional.

Podria fer-se un paral·lel un tant arbitrari entre l'estètica dels compositors clàssics i la dels pintors actuals. Per aquests últims, el model — nu, fruites, retrat — solament serveix com a mitjà per a crear un objecte plàstic, un conjunt de formes desconnectades de la realitat, mes plenes de valor pictòric. Un quadre i res més que un quadre... Per a Bach, Haendel o Mozart, la fe, el sofriment, l'amor, són emprats com el nu o la fruita de la tela del pintor contemporani, és a dir, com a camins que permeten la creació d'un objecte musical, que es basta a ell mateix, i que pot comoure'n sense la intervenció de cap element estrany.

Això és el que ha aconseguit plenament el compositor madrileny Julià Bautista amb la seva "Suite all'antica" per a quartet de corda i orquestra "da Camera", interpretada al Liceu per l'Orquestra Nacional de Concertos" sota la direcció de l'autor.

Bautista segueix amb aquesta obra la tradició de claredat i precisió formal característiques de l'antiga escola espanyola dels segles XVI, XVII i XVIII. Com al "Concerto" per a clavicèmbel, flauta, oboè, clarinet, violí i violoncel de Manuel de Falla, la regressió classicista d'aquest compositor essencialment modern és derivada, més que no pas dels models arquetípics de Bach i Scarlatti (amb els quals té parentius ben palesos), de l'art dels polifonistes espanyols com Francesc Guerrero, Lluís de Narváez, Joan Cabanillas, Antoni Cabezón, Sebastià Durón, Josep Elies, Antoni Soler, etc.

En el fons d'aquest retorn als mòduls antics batega, però, sens dubte, un ben

enèrgic moviment nou que es manifesta com una reacció contra el lirisme vuitcentista. Debussy inicià aquesta regressió en voler donar la mà a Rameau per damunt dels segles. Seguí Ravel i després Alfred Casella, Strawinski, etc.

A Espanya el primer fou Manuel de Falla amb el "Retablo de Maese Pedro" i el "Concerto", i després han continuat aquest retorn "all'antico" Ernest Halffter amb la seva "Simfonieta", Salvador Bacarisse amb els seus "Tres moviments concertants" i la seva "Sonata en trio", Rodolf Halffter amb les seves "Sonates de l'Escorial" i la "Simfonia concertant", Gustau Pittaluga amb la seva "Vocalise" (arranjada després per a violí), Enric Casal Chapí amb el "Preludi i Rondó" que ens féu conèixer l'Orquestra Nacional de Concertos", i Julià Bautista amb aquesta "Suite all'antica". Tots aquests compositors, però, esguarden el passat amb els ulls ben amaratats de la llum de la nostra època. S'enamoren de la tècnica dels vells mestres, de llur musicalitat i de llur objectivisme, i defensen la música pura, la música sense programa, la música per la música. La servil imitació dels clàssics resta, però, ben allunyada d'aquests músics conscients que tenen un profund sentit de la responsabilitat estètica i de la disciplina creadora. Aquest sentit que fa de la tasca artística noble i humil artesanía és segurament la característica principal que Bautista revela en la seva obra com també un anhel constructiu que es tradueix en claredat formal, en solidesa d'estructura i en netedat als desenvolupaments melòdics i rítmics. Dels quatre moviments d'aquesta "Suite all'antica": "Obertura", "Adagietto", "Rigodó" i "Final", em va plaurer especialment el segon, car en ella, la personalitat de Bautista es manifesta no solament en la saviesa del joc contrapuntístic i en la gràcia dels desenvolupaments temàtics, sinó en la realitat ponderadament expressiva, d'una viva i autèntica emoció musical reveladora d'un temperament apassionat, però controlat sempre per una intel·ligència oberta. En la forma aparentment antiga d'aquesta "Suite" no hi ha, però, imitacions puerils ni "modes" acomodaticies. El neoclassicisme de Bautista és una necessitat temperamental nascuda d'un viu procés d'evolució. Després d'haver escrit durant alguns anys sota el signe de Debussy, el compositor reacciona i deixant de banda la seva obsessió impressionista per cercar les pures estructures musicals. Dels quatre moviments d'aquesta "Suite all'antica": "Obertura", "Adagietto", "Rigodó" i "Final", les meves preferències s'inclinen vers el segon, car considero que és el que ens fa més vivament present la personalitat incisiva i ponderada d'aquest músic. Els altres moviments són un àgil testimoniatge de gràcia, però potser no arriben a traduir prou independentment dels mòduls classicistes, en els quals el compositor ha volgut tancar-se, la realitat temperamental de Julià Bautista.

Cal dir, però, que el "Rigodó" és una delícia de joc rítmic, i que a tota l'obra el teixit contrapuntístic palesa amb neta transparència les fluctuacions dels batecs melòdics generadors d'una realitat harmònica ben digna dels nostres temps.

La "Suite all'antica" de Bautista no és una obra definitiva, car el seu autor viu en plena activitat de superacions i cal esperar d'ell realitats més madures; mes sí és una obra plena d'interès que ens indica com és sanitàosa per als moderns la captació de les vives essències artístiques del passat, quan aquesta captació no es fa com un homenatge fetitxista als prestigis coneguts, sinó com una gimnàstica espiritual que doni pàtina i encís a les nostres forces presents.

Lluís GÓNGORA

TEATRE NEGRE

Segons el conegut director de films Abel Gance, els infants i els salvatges són els actors millors. És veritat. Verges, purs, els infants tenen un joc que no és mai repetició amanerada, sinó fresca i espontània invenció. L'absència de materialisme en els salvatges de-

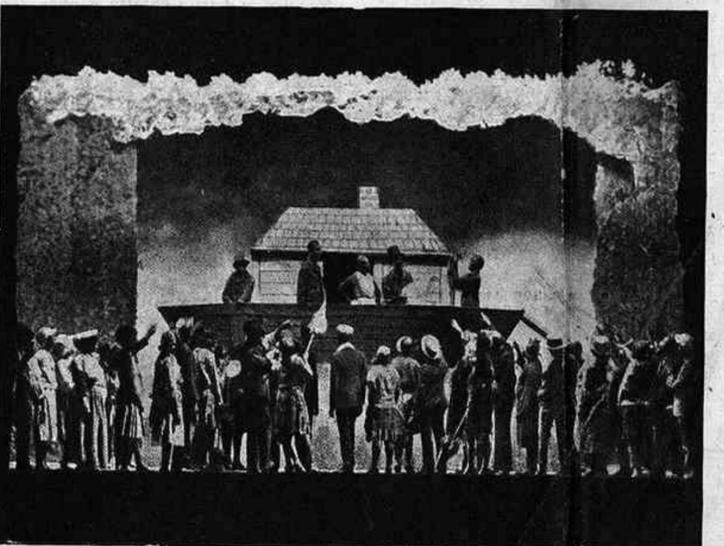
música sagnant, de bella, fresca i admirable barbàrie sonora. Però hi ha el teatre, també. Precisament aquests dies, en una llibreria de vell, hem tingut la sort de trobar una obra interessantíssima sobre el teatre negre. Aquest llibre no és nou.

burg, East Side a Cincinatti, etc. — té els seus teatres on el repertori antic dels melodrames de Beecher Stowe i George Cable ha estat substituït totalment pels "sketches".

El llibre que comentem conté, ultra altres obretes no tan importants, "Els prats verds" de Marc Connelly, veritable obra bàsica del teatre negre. Com diu el seu autor, aquesta obra no té un caràcter satíric, sinó que presenta la religió tal com l'entenen els milers de negres del Sud dels Estats Units. És a dir, un cel tangible de tres dimensions, la Bíblia feta banalitat quotidiana. Per als negres, si viuen en un barri, com Bronx, on abunden els cirabotes, els àngels són forçosament cirabotes. Déu té la silueta del mestre de l'Escola Dominicana de la cantonada. "Els prats verds", per exemple, ens mostra la manera com els negres s'imaginen els personatges bíblics. Adam, Cain, Abraham, Moisès, desfilen per la comèdia i tenen la bonhomia i la familiaritat de qualsevol petit burgès de Harlem.

La primera escena ens descriu la creació. Damunt una taula, gelats, "corned beef", sandvitxos, plats de natilla... Àngels femenins i masculins, els primers amb capells virolats, els segons fumant cigars. Mamàs-àngels que frigeixen peix... I apareix Déu. Un bon vell robust amb levita d'alpaca dels temps del Príncep Albert, camisa blanca i corbata de plastró. Els petits perubins se li pengen al coll, li agafen els peus. Un cuiner li ofereix un tall de carn. "No, gràcies. Estic desganat avui", diu Déu que accepta un havà i un gelat. El gelat no el satisfà. El preocupa molt. "No sé què hi trobo. Ah! Necessita una mica més de firmament. Hauré de fer un miracle." I el fa. Un àngel constata: "Com plou firmament!" I una mamà-àngel afegeix: "Bé, Senyor, ja n'hi ha prou. Els qucrubins s'estan mullant. Mireu Carlota, Senyor! Està tota mulladeta de cel. Oh! Està xopa de firmament." Déu aconsella a la bona dona que tregui els querubins a fora perquè s'assequin. Però aquesta s'adona que només existeix el cel. I Déu, amb bonhomia: "Bé, ja que els àngels necessiten més lloc, hauré de fer un altre miracle." I brolla la terra. I Déu exclama: "Hauré de posar algú aquí. Faci's Phome." I apareix Adam, mentre els cors canten Almeluia.

Després coneixem el despatx de Déu. Un bufet d'un advocat negre de la Luisiana. Déu agafa un havà i el fuma sense encendre'l. L'arcàngel Sant Gabriel li comunica la notícia del dia: "Querubina Cristina Montgomery canvia la ploma de les ales, essent l'època de l'any de la muda de la ploma." I afe-

Una escena de "Els prats verds": la construcció de l'arca

termina llur prodigiosa facultat d'evasió. Els negres, per exemple, alleugerits de llast materialista, són els que s'eleven amb més facilitat envers les regions misterioses del somni i de la fantasia.

Els negres són poc coneguts. El cinema, els films americans sobretot, ens n'han donat una visió misticada. Només una pel·lícula, "Almeluia", no ha ridiculitzat els "big boys". Però King Vidor, el director d'aquella cinta, no els va deixar volar lliurement. Michel Gorel, un excel·lent crític de cinema, deia d'"Almeluia": "Quina descoratjada platitud en aquesta presentació uniformement protestant, puritana, salvacionista dels negres d'Amèrica! Els actors són bells, espontanis, vius, trepidants, grandiosos. I no obstant es té sempre la impressió que estan controlats, que no se'ls permet d'expandir les seves veritables natures."

Potser els discos ens donen una idea més exacta de l'ànima negra. Els discos d'Armstrong, sobretot, dels quals diu el crític Gorel que estan farcits de

Fou publicat per l'editor madrileny Aguilar l'any 1932. Però si la memòria no ens falla, ningú no en va parlar a Barcelona quan va sortir. Per això li dedicarem un breu comentari. "Teatro burlesco de los negros", es titula aquesta obra. I conté algunes peces contemporànies de teatre negre, amarares d'una ingenuïtat i una poesia emocionants, peces fresquíssimes que exhalen un perfum, esbravat temps ha de la majoria d'obres del teatre blanc, premeditades i amanerades.

Segons diu Cristóbal de Castro en el pròleg d'aquest llibre, el teatre dels negres s'inicia, com els autos sacramentals, en els primers temples baptistes, quan, en acabar l'ofici, es tancaven les portes exteriors i sorgien, amb indumentària de retaule, les farses bíbliques amb el seu Moisès barbut i els israelites negres, agenollats i entonant chors. Modestament, el teatre negre s'ha refugiat a les sales de color que hi ha a totes les grans ciutats nord-americanes. Cada barri negre — Harlem a Nova York, Hill District a Pitts-

geix: "Els predicadors, Senyor?" "Ah! Sí — contesta Déu avergonyit. — Predicadors per a la pobreta terra. Ho havia oblidat. Cada tres-cents o quatre-cents anys m'ocupo d'allò. No treballo prou en aquest afer. Serà millor que hi baixi. Després de tot m'he de prendre uns dies de repòs..." Més tard, a casa de Noè, una mena de granja, aquest i Déu conversen. Déu li mana de construir l'arca. Li dona instruccions. I aviat es barallen perquè Noè vol embarcar-hi dos barrils d'aiguardent. I, ja dins l'arca, veiem Noè, amb copalta i uniforme de la Marina mercant, fumant la pipa mentre Sem, Cam i Jafet claven taulons...

En fi... Hem transcrit aquestes escenes, les més vivents de l'obra, per a donar una idea del lirisme infinit d'"Els prats verds". Aquest xoc d'un present tangible i d'un passat impalpable, la juxtaposició de l'immaterial alat i del material més pedestre, creen una poesia ingènua, amarada de frescor, d'humorisme, de tendresa i de fantasia, de fantasia sobretot. L'escena de la creació és tan pura com el somni de Chaplin en "El noi".

Sebastià GASCH

Mort del "Chansonier" Vincent Hyspa

Vincent Hyspa

Dies enrera llegírem que havia mort a París Vincent Hyspa. Malgrat d'haver estat un home famós, durant una època bastant llarga, el lector, probablement, no sabrà de qui es tracta. No és gens estrany, tanmateix. Perquè Vincent Hyspa no fou un polític, ni un literat de prestigi mundial, ni un "as" de la boxa, ni menys un "star" del cinema, etc.; gent, tota ella, que en determinats moments i la major part de vegades encavallats amb les circumstàncies, les quals els hi empenyen, arriben a assolir una popularitat mundial i esdevenen, a través del retrat més o menys publicitari i adhuc interessat, familiars a tothom.

Vincent Hyspa no va passar mai dels límits modestos, però típicament parisencs, de la popularitat que pot tenir al seu abast el *chansonier* castís; una popularitat que no rebassa, gairebé mai, la barriada on actua, és a dir, les taules d'un escenari minúscul de cabaret. Un *chansonier* és un trosset de l'ànima de París.

Fou Hyspa, tanmateix, un dels millors en una època durant la qual n'hi varen haver de molt bons...

Nosaltres som dels qui creiem que el *chansonierisme* ha baixat de to. El que en podríem dir "chevalierisme" n'ha aigualit el sentit picant, en fer-ne una barreja a base de cinema i de music-hall. L'airet internacional també ha contribuït a fer-li perdre tipisme. El *chansonier*, al nostre entendre, no és ni pot ésser producte d'exportació. És una flor de París, que perd el seu perfum i el seu color, únics, en anar a airejar-se a fora.

El *chansonier* és un producte artístic dels més complicats. En la major part dels casos, d'una qualitat molt afuada. No és un actor, no és un cantant, no és un *jongleur*, no és un excèntric, però ho és tot; i quan és bo, és més que tot això, perquè és amant amb la sal i el pebre d'una gràcia personalíssima.

No pot ésser xaró, vulgar ni ordinari. És carn i sang d'ironia, i de la més fina. Vincent Hyspa fou d'aquests, i en gran superlatiu.

Va ésser dels primers — i dels qui ho van fer amb més agudes — que utilitzà la canço *drôle* per a fustigar moltes coses grotesques i enravenades, damunt de l'entramat empolissat i grinyolador d'un "Chat-Noir", per exemple, hi va establir el que en podríem dir una càtedra de moralitat, d'higiene espiritual, per mitjà de la sátira. (Perdona, lector, la manera topística de dir-ho. No se me n'acut cap altra de millor. Però pensa una cosa: la sátira, la ironia, no són mai un fi; són sempre un pretext, o una carreta. La processó de la sátira sol anar sempre per dins del blasme).

Era fill del Migdia. Va caure a París quan tenia vint-i-dos anys. Hi anà per estudiar la carrera de Dret... que va sortir-li de tort, perquè, com deia ell mateix, la féu de "travers"; i en lloc d'anar a parar a l'Institut, anà a raure al "Chat-Noir". S'hi va trobar d'allò més bé, i, ai las!, va començar d'exercir la "carrera", que ja no deixà mai més, enfundat dins d'una levita que li arribava fins als peus, d'unes calces "bombatxo", lluint una xalina descomunal i una perilla diabòlica, encastada sota el morro irònic, que li feia pessigolles a la xalina, satiritzant els polítics, els esdeveniments i tot el que succeïa, que valia la pena, a París i *ailleurs*.

Horace Valbel, que li féu una biografia deliciosa, diu que quan desgranava, a poc a poc, una de les seves cançons, ho feia sense moure's, els ulls tancats, somrient amb sornegueria, i adoptant una expressió ingènua, gairebé infelicitat, que recordava la d'un gat quan està endormiscat.

Es ficà el tot París a la butxaca. En fou el dictador, tot rient rient, durant una pila d'anys.

Cabarets i "Cafès Concerts" Parisiencs

Això succeïa pels volts del 1878. Vincent Hyspa ens porta, doncs, agafats de la mà, a parlar dels cabarets d'aquella època.

A París, hi nasqueren, aleshores, cabarets i més cabarets. Una rovellonada autèntica de cabarets. Hi ha qui està convençut que el primer de tots que va funcionar fou el "Chat-Noir". No. Fou, en tot cas, un dels més famosos, per no dir el que ho fou més. Però el fet és que un tal monsieur Laplace, que es dedicava a vendre quadres, va tenir la pensada de fundar un *bistrot*, per tal de rebre els *amateurs* i compradors possibles, i que, per a amenitzar-los l'estada, hi acoblà música i cançons. Així va néixer, a la famosa "Butte", el cabaret de "La Grande Pinte".

Ben aviat s'omplí de pintors i de poetes. Hi anaven, tots els vespres, André Gill, Carjet, Charles Monsclat, Raoul Pouchon i altres. Els *amateurs* també hi acudiren en gran nombre. Mentre es dedicaven a la beguda, contemplaven els quadres que el propietari havia penjat per les parets, i escoltaven, de passada, cançons i poemes.

Entre els pintors hi havia Rodolf Salis. Aquest era un tipus molt pintoresc, que solia anar disfressat de Don Cèsar de Bazán. Portava un barret molt ample, amb plomes, i una capa vermella.

Quan, pel 1887, les taules i cadires de "La Grande Pinte" ja havien anat a raure als Encants, va circular per Montmartre, com un regueró de pólvora, la notícia que Salis havia llogat un taller al número 84 del Boulevard Rochecouart, i que, seguint les petjades de Laplace, havia decidit instal·lar-hi el "Chat-Noir", un cabaret on podrien dedicar-se a la libació tots els qui es guanyessin "artísticament" la set.

Salis va dividir el taller en dues parts. En una, va instal·lar-hi un taulell, al peu del qual feien beguda els parroquians passavolants. L'altra, que era "el cenacle de l'art", estava reservada per als iniciats. Hom el batejà amb el nom de l'Institut. Els parroquians assidus del cabaret de Laplace hi acudiren de seguida. Després, des del Barri Llatí, hi anaren, i ben aviat, Emili Goudeau i tots els seus amics del club dels "Hidrópates"; Edouard Rod, Edmond Haracourt, Le Bagy, Jean Moreas, Alphonse Allais, Mac Nab, Galipeaux, Rollinet, François Coppée, Jules Claretie, Jules Jouy, Henry Rivière, Felicien Champeanux, etc. Un vespre, Rodolf Salis s'inflà d'orgull, i gairebé es convertí en un globus de satisfacció, perquè hi varen comparèixer Victor Hugo, Garibaldi i Emili Zola.

Hi acudiren també els talents joves: Caran d'Ache, Adolphe Villette, Manuel Cagary, Aristides Briant, Laurent Tailhade...

Ben aviat "L'Institut" va resultar petit. I el "Chat-Noir" hagué d'ésser traslladat a la rue Laval, que havia d'ésser, més endavant, la de Victor Massé, en un edifici d'aspecte burges.

La inauguració del cabaret resultà homèrica. Dos suïssos, de gran gala, emplomats esplèndidament, obrien la marxa a un seguici barroc i divertit. Darrera d'aquest seguici hi anava una comparsa amb torxes enceses i una gentada enorme. Al "Chat-Noir" fou el primer cabaret on els artistes i els autors que hi treballaven foren retribuïts.

Hi debutaren Mac-Nab, Maurice Donnay, Jules Jouy, Armand Masson, Paul Dalmat, Jacques Farnum, Vincent Hyspa, Jean Gouveski, Xaurof, Lemercier, Yvan Nabor, Miquel Zamacois, Edouard Taulet, Horace Valbel, Trimoulet, Jules

Rodolf Salis

Moy, Bles, Privat, Marsolleau, Montoya i Manuel Mouton.

La majoria han restat *chansoniers*, però alguns d'ells esdevingueren directores de preses, acadèmies, i adhuc consellers d'Estat.

Rodolf Salis acollia els seus parroquians al discurs d'una vèrbola exuberant. Calia sentir-li dir: "Montmartre és el cervell del món. La "Butte" sagrada és la mamella granítica i formidable en la qual xaruppen les generacions apassionades d'ideal!" Era, realment, magnífic.

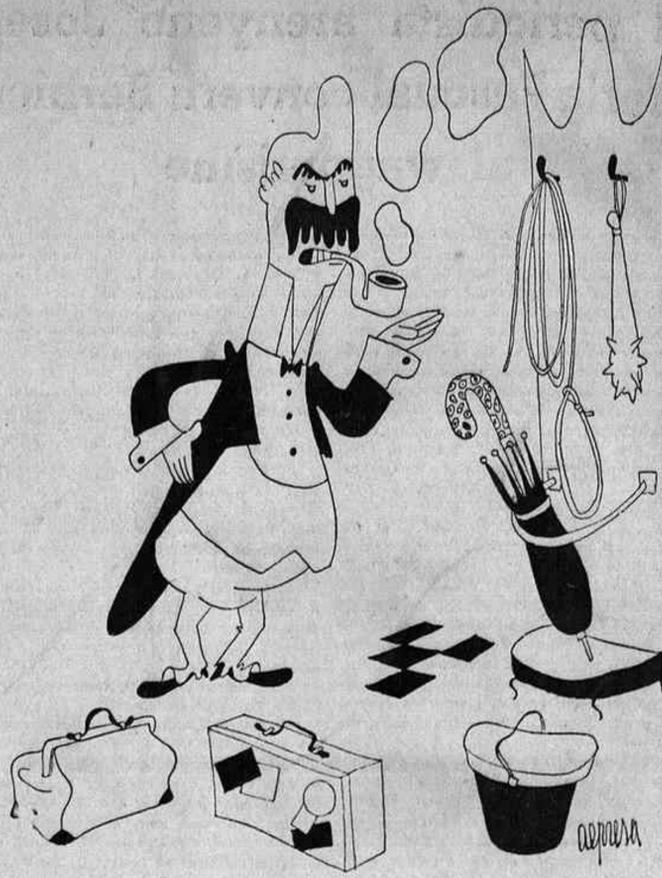
Un vespre, a un parroquià que estava impacient per assistir a l'espectacle, i féu notar que ja eren les nou, li va dir: "Senyor, seran les nou quan jo vulgui!"

El París artístic i mundà assistia en pes a les vetllades del "Chat-Noir". Hom hi veia celebrats autèntiques, els autors de més anomenada, ministres, generals, prínceps i adhuc reis de debò.

En el programa hi figuraven ombres xineses, algunes de les quals, dibuixades per Caran d'Ache, es feren célebres.

La premsa elogiava xardorosament Salis, i el 1891, Sarcey va escriure l'elogi següent del "Chat-Noir": "M'agrada d'anar-hi. No puc estar-me'n. Ah! heus ací la veritable gràcia francesa!"

Convençut Salis que havia treballat aferrissadament pel bé de l'art i de la instrucció pública, un dia ell mateix va concedir-se la Legió d'Honor, i va lluir la roseta al trauc fins que va morir, el 1897. Amb ell va desaparèixer el famós cabaret...
Jaume PASSARELL

—Em sembla que això de dur paraülles ho hauré de canviar.

HUMOR AL FRONT

Així que ens anem acostant a la loma d'operacions, anem canviant el sistema de locomoció.

Es natural, i per això, perquè és natural, el comandament disposa que les coses vagin d'aquesta manera. Nosaltres, soldats, ens limitem a obeir, que és la manera com al front es demostra l'antifeixisme.

Com que som novicis en les modes del front i en els seus secrets, caminem carregats com uns beneïts per les pistes drecceres obertes a través dels camps, ai las!, erms per culpa dels causants d'aquesta guerra que no hem tingut més remei que acceptar, però que fem amb el mateix delit que posa l'home a menar la seva casa.

Caminem en columna de viatge i venim a ésser com un mostrari de les mil maneres d'embotir una càrrega inversemblantment voluminosa en un espai inversemblantment reduït. Un altre mostrari són els estris on carrega cadascú la pròpia impedimenta. Des de la luxosa motxilla de l'excursionista, passant pel tipic "macuto" verd del soldat, fins a l'arreplega-tot, que és un senzill sac d'arpillera.

Les marxés són llargues, però no possibles si hom s'entesta a anar com una conductora quan muda un pis. Estem en plena maduresa de la vida i podem rendir el màxim que pot rendir un home en esforç conscient. Anem un xic encogats de ceguesa i objectiu. Ja ho entenem. És la manera de caminar de l'home que, per no mirar, no es mira ni el camí i, atret imperiosament pel final de la jornada, passa indiferent per entremig de la meravella dels camps plens de sorolls remots i de figures dolces.

Entenem-nos. Crec que quan hom divisa vora una riera un vern senyor, és propi del cas embadalir-se un xic i acomiadar-lo amb un girar d'ulls quan hom l'ha depassat. I no ja la gent sensible, ans simplement la gent ben educada hauria de dir, a tall de salutació de comiat: "Passi-ho bé, senyor vern." I qui diu un vern, diu una plantada d'ametlles més airoses que un cos de ballarines de ritmica, o la caixa de música verda i brillant d'un canyar visitada pels vents, de nit, com es visiten les enamorades. Entesos?

Com és sa caminar amb ulls per veure les coses! Però els ulls no veuen les coses més que en estat de gràcia. Ja les veurem, puix que per a veure-les per sempre més com són caminem ara encogats per l'objectiu en columna de viatge.

I, doncs, com està la gent que no s'adona del misteri que li passa pel costat! Està per caminar de pressa i bé, i tot el que li destorbi de caminar li és ingrat. Així es dona el cas que en passar pel costat del senyor vern, si es deslliga, per un cas, l'espardenya del soldat, el senyor vern ha de sentir torbada la seva pau solemnia per una exclamació adient al cas: "Ja es podia haver deslligat la veta del Sant Pare

i no pas la meua!" Quan alenteix la marxa, els grups de companya, que rarament es separen, i menys en ocasions en què les circumstàncies son propenses a separar-los, entaulen converses animades. Si en arribar a un lloc de descans un d'ells s'ha separat del grup, hi ha com un malestar que no es guareix fins que el companya ha estat retrobat, localitzat a crits entre la massa ambulat. Nosaltres anem un grup de sis. Cinc catalans i un català de València que té una cara com un atac amb bombes de mà. Hi ha home que no es deixa abatre la vitalitat i l'humor per cap mena de fatiga. Heu sentit parlar d'aquell al qual tot li és pàtria? Doncs deu ésser una cosa com aquell excel·lent xicot català de València que forma en el nostre grup, dins la caravana que marxa.

Es l'home que amenitza les vetllades amb sortides de plaga, d'acudit precís i intencionat.

Arrihem al poble d'Alcanó, en plenes Garrigues, i el cap de la força ordena un descans. La caravana, tocada per la veu màgica, es plega com es plega ajaçat el blat acabat de tocar pel tallant. Descarreguem i reposem el muscle, que prou que ho necessita.

El nostre grup passa recompte i anota la manca del català de València.

On deu ésser? Què deu fer aquest cap-gros? Un company escridassava el nom del qui manca, amb un afegit: "¿T'has mort o què?"

El company no compareix, malgrat les veus i les preguntes als altres grups. Ja sortirà quan vulgui, no t'hi amoïnis! Així, acabem l'angúnia per l'absent, i arredossats a la paret gaudim el breu repòs per a tornar a emprendre la marxa. Passa un pagès i el metruellem a preguntes. "¿Falta molt fins a Sarroca?"

"Una hora", respon el pagès. "Posa-n'hi dues", contesta un company. La curiositat ha indagat que hem de fer jornada a Sarroca i heus ací el perquè de la pregunta.

Del cap a la cua circula l'ordre de partida, i aleshores, de sobte, compareix el català de València amb una cara com una festa major.

"Ché. La vegada que torni a aquest poble hauré de portar un camió!"

"I doncs?", l'interroguem nosaltres. "Fixeu-vos — continua ella, radiant, mentre ja tornem a emprendre la caminada que amb el sac al coll he anat a "mangar" a les portes que he trobat obertes, i a totes m'han dit el mateix: Avui no us donem res, però la vegada que torneu ja us darem alguna cosa. "Pos" la "vegà" que torni portaré un camió.

La caravana continua la marxa silenciosament, amb els ulls encogats per l'objectiu i quatre perles d'humor escampades pels llocs on ha reposat un instant...

Joan CORNUDELLA

Hitler depura la raça

"CATALUNYA"

Revista d'estudis i documents LLEGIU-LA
PUBLICACIONS P. A. C.-BARCELONA